96

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ШОАТТА
18
СЕНТЯБРЬ
1968 шу
№ 112 (4125).
Мах 2 кап.

Семилетка — ханал хьалха

ТІадоагІача шера чотах

«Октябрьнефта» телемеханизированни промысла коллективо боккха котало ьаьхкай: дийттлагІча сентябре, кхо бутт ах бутт ханал хьалха, кхоачашъяй мехкдаьттеи гази лакхара ворхІ шера задани. Из да хьинар да кходеш коллективо къахьегарах дьаьна беркат.

ЧоагІа лаккхьенний промысле семилетка шерашка технически прогресс, шерра юкъейоалаьй керда техникеи технологии, автоматизации механизации. Цу мероприятеша дикка лакхйир къахьегама овсарле, духхагІа мехкдаьтта даккха йиш хилийтар, оплалгара дена хийцар къахьегама хьалаш. Ткъаь пхиь процентал совгІа лаккхьенний укхаза ворхІ шера къахьегама овсарле, хІаьта планал совгІа 300 эзар сома продукци арахийцай, пачхьалкхена 250 эзар сом ахча кходаьд. Семилетка шерашка укхаза юкъейоалаьй дикка экономически эффект лун йола мероприяти, мехкдаьтта тІоаташта искусственни икз тІалоаттабарах 150 эзар тонн дукхагІа даькхад мехкдаьтта, хІаьта пачхьалкхена дикка ахча а кходаьд. Иштта мехкдаьтта скважинашта ьяча телемеханизаце ткъо процент болхлой мукъабалийтар производствера, бІаь эзар сомага дІакхоачаш ахча а кходайтар.

Дикка къахьийтад новаторашеи рационализаторашеи. ВорхІ шера йиъ бІаь рационализаторски предложени юкъейоалаьй цар производствана. ХІара кхоалгІа вола сег рационализатор ва промысле.

ЧоагІа теркам тІабахийтаб промысла болхлошеи специалисташеи шоай скважинашта геолого-технически мероприятеш яра. Ши эзар гаргга геолого-технически мероприяти кийчъяьй промысле.

Балха юкъейоалаьй 37 хьалтта скважина, дукхахча скважинашта капитальни ремонт яьй.

Хьалхийнай болхлойи специалистийи кадраш. ДаьрхІа управлене болх беш хиннача курсашка шоай говзал лакхйир шовтткъе итт саго. Болх беш шехьа сайрийнара школаш йистехьар 25 саго, техникуи — 13 саго, мехкдаьтта институт — 3 саго. Царна юкъе ба мастераш ий. Лукьянов, Синюхаев, Гладков, Дроздов, механикаш ий. Блудов, Михайлов, экономист-инженер ноп. Борисова, дукха кхыбараш. Пхийтта саг ва хІанз пхьаьцанаьхьа дена вахаш. Оператор Аджиевы мастер ХутІаш. Оператор Аджиеви мастер Хугалашвилиа мехкдаьтта институте дешаш багІа, иштта техникуме а гургба шоана промыслера къахьегамхой.

Ерригача промысла коллективе а республике а цІи хеза я ноп. Ананьев Анатолий Лаврентьевича хулгалдеча бригада коллективи лаьтта хІал ремонт еш йола ноп. Синюхаев Григорий Афанасьевич керте латтача бригада коллективи. Октябрьски районерча мехкдаьттахошта юкъе эттара толашагІа доза хьокхамаш даьхад цар. Шаккъе бригада массарел хьалха семилетка кхоачаш а яь тІадоагІача шера чотах къахьегаш я.

Дукха ба промысле производство хьалха латтараш, коммунистически къахьегама ударникаш. Къаьстта дикка къахьегарца белгалбьаьнаб операторащ ий. Набиулин, Маннев, Вропченко, Юсупов, вежарий ХандиевгІар, Блинков, кхыбараш.

Массаза хьалха латтарашта юкъе йолаш хьайоагІа коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеш йола телемеханизированни промысла коллектив. ХІанз шоай деррига хьинар урааттадаь семилетка тІеххьарча шера социалистически декхараш кхоачашдара къоасам доаттабу промысла коллективо.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
«Октябрьнефта» НПУ производственно-техническа отдела начальник.

ХЬАЖКІАШ — ДАЬХЕН АМБАРАШКА

ЧоагІа бехктохкаме ха я хІанз республика юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латтар. Цхьатарра чакхдаьа дезаш да дукха гуйран балхаш. Корттерчарех цхьа декхар да — лоацца ха хана йоа да аша хьажкІаш чуийца яхар. Республика дукхача колхозашкеи совхозашкеи чуэца йолаьй хІанз хьажкІаш. Хьалхарча деношка гучадаьннад уж чоагІа хьийкъалта. Пудухьа хІара механизатор декхарийла ва из хьувкъам сихагІа чуэцара социалистически яхье вала.

Урус-Мартана районерча «Красноармейский» яхача совхоза шоллагІча отделенера механизаторащ групповой методах хьажкІаш чуэцаш ба. ХІара комбайнера тІеххоачашъю норман. Дика вІаштІехьбаьккхаб хьажкІаш цІенъяра болх а. ХьажкІаш чуэца болабенна массеза ди мара дене а, хІанзале бІаьш тоннаш цІенъяь хьажкІаш латт хьатташка. Механизатораша хІара гектара тІара 35—40 центнер хьажкІаш чуэц. Комбайнаш вІаьла сайца даттаргйоацаш вІаштІехьбаьккхаб болх.

Ялата даьрхІа хьажкІаш чуэца йолаьй Шелковской района боахамашка. Боккха хьувкъам чуэцаш цигарча «Ше ахархо» яхача колхозерча звеньевойша. ТІаййнача социалистически декхарех 29 центнер мара йоанача, хІара гектара тІара цар чуэц 44—48 центнер хьажкІаш.

Дика вІаштІехьдаьккхад хьажкІаш чуэцара цигарча «Коминтерн» яхача колхозе а. Боахама кулгалхошеи юххьанцарча партийни организацеи цхьана дукха мероприятеш вІаштІехьъяьхай сихагІа хьажкІаш чуэцара. Уж чуэца хьожабаьб дикагІбола комбайнераш. Царна мел аша хьалаш Іалашдаьд. Кхашкара ерригга сталаш дика тоаьй. Механизатораш тІа массаза а бІайха кхача кийчбу. Цул совгІа, делкъийта дал хІама механизаторашт болх беш болчча дІакхуьтъ. Хьаьха хьажкІаш дІакхухьаш тоъал машинаш тракторий лафетаьш я. Механизаторашта юкъе шерра социалистически яхь дьржай.

Наьсарен районерча «Экажевский» совхозе 1700 гектара тІа хІайижкай хьажкІаш. 15 механизированни звено а царна доал деш. Эттара хьалха уж чуэца йолаеннай Итаров Берса звено. Яхье баьнна механизаторашт махулле сихагІа хьувкъам чуэцара тІагІертта къахьегаш ба. ХІара гектара тІара 75 центнер хьажкІаш йоал.

Ерригача республике гІолла даьрхІача 47 эзар совгІа гектара тІара хьажкІаш чуийца баьнаб. Уж темпаш во яц, цхьабаькъда хьажкІаш чуэцийта кхы а сихде деза. Цхьаькха сахьат дайта йиш яц аехьа. Ванъда, цхьайолча моттигашка дика кхетадац из гІулакх. ХІанз а массанахьа дерттІа вІаштІехьбаьккхабац хьажкІаш чуэцара болх. Дукха ха мичай хьажкІаш чуэца йолаь, дІахо сухалберба яхаш, хьалххарча деношка дела йоаьхийча темпашта дІахьоц из болх цхьаболча кулгалхошна. Из вІалла ле могаргдолаш дац.

ЧоагІа лоархІаме да хьажкІаш чуэцача массайолча участкера болх кхетаьца вІаштІехьбаьккха хилар, хІана аьнча цхьан моттиге найсденнача кхоачамбоацараша тІехьатетт деррига гІулакх.

Наурски районерча «Россия» яхача колхоза механизатораша геттара дика чуэц хьажкІаш. ХІара денна тІеххоачашъю цар шоай норман. Цхьабаькъда, духхьал хьажкІаш дІаккхахьа машинаш ца тоъар бахьан долаш дукха ха аехьа йоаш цар. Из гІулакх сихха тоале йиш йолаш да, хІаьта а боахама кулгалхой, хетачох, дукха сагота деш бац. Кхуврга кхоачамбоацараш дІадаха, яхаш, ба уж. Нийса дац уж уйлаш. ХІанзаехьа деррига низ тІабахийта беза сихха хьажкІаш чуэцара.

Дукха кхоачамбоацараш нийслу хьажкІаш чуэцача Ведана, Нажай-Юрта, Шаьла, Сунжески районашкарча цхьадолча боахамашка. Тайп-тайпара да нийслуш дола кхоачамбоацараш. Цхьаналхьа комбайнаш дерттІа тоаьяц хьажкІаш чуэцара, вокхазахьа тоъал транспорт дац уж Іалашъеш, хІаьта цхьайолча моттигашка хьатташ дика кийчъяьяц, иштта кхы а. Цар чоагІа новкъавле ю шерра болх дІабахьара.

Колхозий, совхозий кулгалхой, юххьанцара партийни организацеи, юртбоахама районий производственни управленеш декхарийла а кхы хьа ца йоаш хьажкІаш чуэцара болх массайолча моттигашка кхетамца вІаштІехьбаккха. Хоаш ма дий, хІанз кхы даьгІдалийта йиш йоацаш кхыдола гуйран балхаш а долга. Чуэца еза гидуаргаш, коартолаш, комсаш, шекара свекла, хьайбашта Іалашдо деза шортта декъар, иштта кхы а. Бакъда, къаьстта теркам тІабахийта беза хьажкІаш чуэцара. Бокъонца вІаштІехьъяьккха график оттае еза. Из теллае йиш яц. ХьажкІаш чуэцара даьрххІа тоаль хьла еза комбайнаш. Уж вІалла сайца даттаргйоацаш вІаштІехьдаккха деза гІулакх. Тоъал хилийта еза транспорт. ТерхалдаІа дергаш хьажкІаш ледаерий материальни безам совбаккхара гІулакх. ШерагІа йоаржае а, хІаьта дикка кулгалде а деза механизаторашта юкъерча социалистически яхь. ХІара денна итоташ е еза баьча балха. Механизаторашта боаш хила беза дийнахьа баьъ болх а, хІаьта цунах хьадоагІар а.

Партийни, комсомольски организацеи декхарийла я кхашкарча станашкара гойтара агитаци кхетамца вІаштІехьъяккха. Массанахьа араяьцаш хила еза «боевой листовкаш».

Къаьстта теркам тІабахийта беза механизаторий бытови хьалаш дерттІа Іалашдара. Торгови организацеша кхашкарча станашка доаттале деза тайп-тайпара товараш. Механизаторашта нахалдаш гІулакх деш хила еза культпросветучрежденеш.

ХьажкІаш чуэцача лоархІаме моттиг дІалоац хьаттанкарча балхо. Дукха Іайта мегаргьяц хьажкІаш, цІен а еш сихха дІатела еза уж пачхьалкхена.

Юрташка дукхагІа нах арабаха беза хьажкІаш чуэца.

Ерригга торонаш йолаш я вайга сихха хьажкІаш чуийца яхара. Беррига низ тІабахийта къахьега деза семилетка тІеххьарча шера тІаййца декхараш толамца кхоачашдара.

КРЕМЛЕ ДОТТАГІАЛЦА ХИННА КЪАМАЬЛ

16 сентябре Бирмански Союза Революционни Советан Министрий Советан Председателца инаралца Не Винаца Кремле къамаьл хилар советски кулгалхой. Советска оагІонгахьара къамаьлаш деча даьъ лоацаш хилар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. И. Микоян, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр А. А. Громыко.

Вазамерча, доттагІала хьалашка чакхдаьнна къамаьл долча хана оагІонаш дІа-юха дагаьлар советска-бирмански гІулакхаш дІахо дегІайхуаларах долча деналшта, цар йийцар шинна а оагІонна хьаштдолаш йола дунен халкъашта юкъерча гІулакхий проблемаш.

(ТАСС).

ИНАРАЛ НЕ ВИН МОСКВЕ ВЕНАВ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумои Советски правительствои всхарах официальни визитаца 15 сентябре Москве кхаьчав Бирмански Союза Революционни Совета а Министрий Совета а Председатель инарал Не Вин.

Бирман СССР-ен пачхьалкхений байракхашца егача Внуково-2 яхача аэропорте везача хьаьша пакъа бахабар СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, советски пачхьалкхен боккхий деятелаш.

ВІашагІкхетача хана сий деш ха оттадаьдар. Бирмански Союзеи СССР-еи пачхьалкхений гимнаш лекхар. Инарала Не Вина сийна къамий артиллерийски салюта оалаш хьалар.

(ТАСС).

Сихеи ца йойташи чуэца культураш

Денгара дента дукхагІа хул гуйрана кхашкаре балхаш. Гидуаргаш, ялатийнеи силосам даьрхІа хьажкІаш, коартолаш, баьца дараш, шекара свекла чуэцара балхий темпаш дегІаух. Колхозийи совхозийи кхашка дІайийнача гидуаргий 60 процент хІанзале чуийца яьннай. Духхьал сентябра укх тІеххьарча пхе дийнахьа Грозненски района механизатораша 1200 гектара тІара даьтта доаккха ги чуийнад, из лоархІамера культура укхаза чуийца йоалаш латт. Гидуаргаш чуийца бовла боаха Гудермеса, Наурски, Сунженски районий ялаташ кхелераш а. Царна юххьанарча 46 гектара тІара даьтта доаккха ги чуийнад Наьсарен района боахамаша а.

Чуэцаш латт кхаьча яьнна дика хьийкъа хьажкІаш.

1200 гектара тІара дошув санна цІена хьажкІаш чуийнай Надтеречни района совхозаша, 500 гаргга гектара тІара — Наура боахамаша, кхаал — Грозненски района боахамаша а.

Денгара дента дукхагІа дарж балхаш гІураль юв культураш дІаюэча кхашка.

Ачхой-Мартанe совхозаша хІанзале 1400 гектар дІайийнай, Шелковской района колхозаша 1600 гектар, 700 гектар совгІа долча лаьтта — Наура. Гурахь дув ялаташ дІадувш латт республика кхыйолча районашка а.

Къашка гуйран балхаш денше юрта къахьегамхоша пачхьалкхена продукци дІалу.

Сентябра тІеххьарча пхе дийнахьа ялат дІайийдеча пункташка 600 тонн дошув санна цІена хьажкІаш дІакхаьчай, цунах ах гаргга хьажкІаш Надтеречни района боахамаша еннай, цар хІанзале кхоачашъяьй пачхьалкхента ялат дохкара шера план, хІанз планал совгІа дІалуш ба уж. Нажай-Юрта района колхозаша а йохк планал совгІа пачхьалкхенга хьажкІаш.

Из иштта дале а ерригача республика пачхьалкхенна ялат дІадалара план 79 процент мара кхоачашъяьяц, хІанзчул тІехьагІа Даьхен амбарашка 35 эзар тонн чутасса деза.

Укх шера баьца дараш дика хьийкъадале а царна заготовка вига долара лел. Духхьал 58 процент мара кхоачашъяьяц вай республика совхозашеи колхозашеи пачхьалкхенга баьца дараш дохкара план. Іалаьматта во лел пачхьалкхенга баьца дарраш дохкалга Ачхой-Мартана, Гудермеса, Наьсарен районашка. Планах доагІачук кхоалагІа даькъа мара доц цар дехка баьца дараш.

Шекара свекла заводе дІаяхахьара балхий темпаш дегІаух. ХІанзале 15 эзар тонн шекара свекла дІакхаьчай заводе, цох ах тІеххьарча пхе дийнахьа а кхоачаеш.

15 сентябрь хьатІанкхоачаш юртбоахама культураш чуэцара планах процентaш

Районаш	ХьажкІа	Гидуаргаш	Шекара свекла	Баьца дараш
Ачхой-Мартана	57	—	14	24
Ведана	17	—	—	25
Грозненски	64	90	4	26
Гудермесски	71	85	23	22
МалгІабика	37	33	3	18
Надтеречни	73	46	—	54
Наьсарен	24	2	—	65
Наурски	81	97	—	19
Ножай-Юрта	6	8	7	93
Советски	—	—	—	35
Сунженски	37	73	—	28
Урус-Мартана	58	—	22	19
Шалински	43	58	14	22
Шелковской	62	100	—	37
Ножай-Юрта	6	6	7	93
«Грозвино» объединене совхозаш	36	—	—	17
Конс. промышленноста объединене совхозаш	36	—	—	17
Скотооткорма треста боахамаш	60	—	—	—
Республикански юрт боахама опытни станци	64	91	25	81
Ерригга республика	52	60	15	27

Къахьегамхошта — шортта комсаш

Дика кийча яьй Наурски района «Калиновский» винсовхоз боахлоша шоай совхозера геттара чоагІа хьийкъа комсаш хоза латтача хана чуийца яхара. Комсаш туацаш хилча вггара хьалха тускараш уреаш эш.

1400 тускари эзар совгІа уреи эшар болхлошта кІеонгагІа дале а. Ужжал тускараш оща вІаштІехьдацар совхоза, хІара аьлча, атта нийслац ужаш тикашка дохкаш. Пудухьа куржамаш а доахаш царех тускараш шоаш хьаде лаьрхІар комсаш леларашка.

Тускараш болхлоша шоаш хьадарах 250—300 сом пайда хилар совхоза. Иштта ханнахьа Іалашдир болхама уреаш а, кийчйир комсаш чуйолка ялишаш, ужаш хІаоттаергйола кагий майлаш. Комсаш кхачарга хьежаш бар совхоз.

Комсаш туацилга дерттІа вІаштІехьдаккха доаар, бокъонца пайда ца бозар ханах. Цхьабаькъда цу гІулакха ладарле йир совхоза кулгалхоша. Къоасталлиар цар хьалха чуэца еза комсаш. Балха графикаш оттайир, болхлошта ханнахьа дІахайтандар комсаш малагІча дийнахьа чуэца йолаергьа. Цудухьа комсаш чуэца йолаьлча хьалхарча дийнахьа геттара кІеонга пах арабаьлар болха. Денна 150—200 тонн чуэца еача 30—40 тонн мара чуэна вІаштІехьдаьцар совхозе из бахьан долаш. Иштта тоъаш яцар «Калиновский» чхьагІара заводе комсаш дІаяхахьара еша машинаш а.

Бакъда сихха оарцагІа а баьнна дІадаьхар уж кхоачамбоацараш совхоза кулгалхошеи коммунисташеи. Денна алх-ворхІ бІаь сег арадала волавелар комсаш чуэца.

Иштта вІаштІехьъяьккхар совхоза бригадашта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаелга, цхьаькхчо болхло веславар из хьал ца лоацаш, иштта вІаьги къоасам болабир цар дукхагІа комсаш яхар духьа. Сихха лакхъелар болхлой къахьегама овсарле, сменаш нормаш тІеххоачашъе баьлар царех дукхагІбараш.

Денна 250—300 тонн комсаш хьаькха вІаштІехьдоал хІанз совхозе. Эзар совгІа саг хул укхаза къахьегаш.

Бригадашта юкъе йоаржаьча социалистически яхье хьалхара моттиг лаьккхай коммунистически къахьегама цІи лелаеш йолча Николаева Еленас кулгалдеча бригадо. Геттара дика къахьегарца хьокхам телаш ба укхаза коммунистически къахьегама ударникаш бола Лабазанова Ашура, Малярова Зоя, Петренко Матрена, Ломиев Салауди, Акбулатова Хьалимат, кхыбараш. 56 гектар комсаш я ерригга цу бригада доалахьа, царех 34 гектара тІара комсаш чуийнай бригадо. Комсаш геттара дика хьийкъалга хьахьокхаш да укхаза хІара гектара тІара, юкъера даьрхІача, 60—65 центнер хьувкъам болаш хилар.

Иштта дика хьийкъай совхозера ерригга комсаш а, 1260 гектар я ужаш, 700 гектар совгІа комсаш чуийца яьннай совхоз хІанзалехьа а, хІаьта чхьагІара заводе дІачуеннай йиъ эзар тонн совгІа комсаш. Ерригга совхозо пачхьалкхента йоаха езараш я 6790 тонн комсаш, цхьабаькъда, 600—700 тонн комсаш планал совгІа йохка лерхІ совхозо. Кхоачашдуларгдолаш да из декхар.

И. ХОЛМОВ.

Укх деношка ялатийна даьрхІа хьажкІаш чуэца болабеннаб Наьсарен района «Экажевский» совхозе. Дика хьийкъай уж укх шера совхоза кхашка. Дошув санна цІенача хьажкІий хьалхара тоннаш Іойоассаьй совхоза центральни усадьба хьатта.

Хьувкъам чуэцача совхоза къахьегамхошта новкъостал де баьхкаб Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен педагогически института студенташ. Къахьегама дика хьокхамаш гойт цар хьатта хьажкІаш цІенъеш.

Сурта тІа: «Экажевский» совхоза центральни усадьберча хьатта хьажкІаш цІенъеш ба Нохч-ГІалгІай педагогически института студенташ.

Н. Кобиашвило сурт.

КХЫ ТІА А СОВДУВРГДА ТОЛАМАШ

Йодархой дикагІа безам тІагІоргболаш, тІаьийхача тоъргдолаш хиайта тега бараъаш, яхача денешах болх беш я Грозненски хІамаш тегача фабрика чуйоагІа ноп. Курцев керте латтача № 18 йолча керда ателье коллектив. Семилетка тІеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра чоагІа оарцагІбаьнаб ателье болхлой. Болх нийса вІаштІехьбаьккхаб, бригадашта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаьй.

Валови продукци арахецара нийс бетта план 15-ча сентябре кхоачашъяьй ателье коллективо. ХІанзале планах даьрхІачул совгІа 7 эзар сома мехка хІамаш тийгай.

Цул совгІа, балха юкъейихьай массех керда мероприяти. Укх деношка, шоай вІашагІъедлай духхьал мІача махка хачеш тега бригада. Цу гІулакха вІаштІехьдоалийтаргда къахьегама овсарле лакхъе, тегача хІамашка дІабода мах лохбе.

Валови продукци арахецара ворхІ шера план 7-ча ноябре кхоачашъе лерхІ ателье болхлош. Цу даькъе шоай деррига низ тІабахийта къахьегаш ба Гантемирова Сахар, Ремизова Галя, Тангиева Хадишат, Рыбалкина Нина, Вагесеская Лида, кхыбараш.

СУРТА ТІА: ателье мастер Рыбалкина Нина.

И. Панова сурт.

КОММУНИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА УДАРНИК

Грозненски района Алханкала яхача юрта бахархошта дика вовз шоай радиоузле болх беш воза радиомонтер Умаханов Абдулазим. ВархІ шу даьннад Абдулазима цига болх бу. Цу юкъа дукха Сийлен грамоташи ахчан совгІаташи ийдаьд Умаханова. Шийна болх безаш лелабу из. ХІаьта иштта дукха веза коммунистически къахьегама ударник юрта бахархошта а. Ди-бийса ца къоасаш эшнача метте ва вийча хул из. ХІара денна дукхагІа хулаш латт Умаханова болх беча юртара радиоточкаш.

Л. ЦУЕВ.

КЪОНАХЧАЛИ ДЕНАЛИ ДАРАШТА ДЕННА СОВГІАТАШ

МЮНХЕН. ТАСС корр. В. Иванова хоам бу:

Аэронавтикаи космосе ахарен гІулакхашта йолча Дунен халкъашта юкъерча комитето совгІата Советски летчика-испытатела В. К. Комаровнен самолета на гаьнен лакхеи ахара дукхаза а дунен рекордменен волча къахьарча советски летчика-испытатела В. К. Коккинакинен сийнай авиаце дакъеи космосе ахара гІулакхаш тІехдаьнна доккхий хІамаш карагІдувларах комитето тельш йола брильянт доалла «Михий розаш» яха орден. Царна из совгІат дІаделар 15-ча сентябре Мюнхене хиннача дунен халкъашта юкъерча трансфортни выставке.

Орденаш дІалар хездеча хана дунен халкъашта юкъерча выставка цхьан павильоне гулбелар официальни Іаьдалий викалаш, хІанз Мюнхене вІашагІкхийттача Дунен халкъашта юкъерча авиационни федераце (ФАИ) генеральни конференце дакъа лоацаш бараш, общественноста Іалаьмате дукха викалаш. Гулбеннарашка моарпал луш къамаьл даьча, аэронавтикаи астронавтикаи гІулакхашта йолча малхбузегерманки комитета председатела Гроссера белгалбаьнхар «Восход» яхача советски космически кема баьча наькъа боккха исторически лоархІам, В. М. Комаровцеи В. К. Коккинакицеи цхьана совгІатаи ийцар боваш болча американски летчикаша-рекордменаша, Ч. Егера, Б. Чемберлена, Ж. Кохрона.

Гулбеннараша чоагІа тІоараш а детташ моарпал делар совгІаташ дІайийнарашка.

СовгІаташ далара церемонии чакхъяьнначул тІехьагІа ТАСС-а корреспондента къамаьл дир В. М. Комаровца. Космонавт а волаш дІахо хьай тренировкаш йоІа хІанз аьнна шийга даьча хаттара жоп луш В. М. Комарова аьлар: «Азеи космосе ихача сай новкъосташеи Іоаль тхоай опыт за хІанз кхыча новкъосташта дІател. Дукха космонавташ ба космосе баха кийчлуш. Цудухьа, кхетадеш да, аз айса а тренировкаш еш йийташ ца хилар». ДІахора планаш ше юоацаш, В. М. Комарова белгалдаьккхар космосе керда някъ хьолта хІара космонавта дагалатташ хилар. «Сайна йоаха сийле лоархІаргъяр да, — аьлар цо, — Бетта гонахьа гобаккха е Бетта тІа доаача космически кема экипажа юкъе хулга».

Сага юхь кІайер къахьегам ба

Токарь. Из дош эттара хьалха хезар Кондратьевна бера хана шийт даьгара. Цу хана доша ухаш вар из.

— Женя, хьох токарь хилар ловсона, — аьлар цунга цхьаш дийнахьа, даьх диса гІулакх хьаийцача бакински мехкдаьттахочо. Дика гІулакх да из. Токаро вахар ду металла. Цунах езаш йола оттхал хьаш цо.

Юкъера дешар чакхдаьккха а кхелехьа да вовцаш шеар из. Наьнагалехьа дІашкхача цІагІа воккхагІа Кондратьев Евгений вар. Децал хьалхебара новкъостал де дезар цанна.

Ткъаь итт шу хьалхагІа, пхи алассе чакхъяьнкха вальча «Азнефть» яхача заводе токараллa Іомавала балха вахар из. Болх бе воланнача хьалхарча беттанашка хьалар цунна.

Цхьан дийнахьа цеха конторе чуийхар Кондратьев.

— Хьох токарь хургвац, — аьлар цунга начальника. Цу балхах ца влац хьа. Юха а оатхал толхаьй Іа.

Йист а ца хулаш, мочхалаш хьекхаеш латтар Евгений. Расчет а ийца дІаваргва со укхазара, цхьабакъда, хІаьта-вета а токарам хургва сох, йоахар цуп дого кабинетера араволаш. ХІаьта станока юха хьатІавеча, цунна тІабаьхкар новкъостийн мастери. Дукха дийцар цар малагІча бахьанах брак хиннай. Евгенега дІахьехар цо дах гІалат. Ма чоагІа буха чубахар хьа, хІамиа а доргдац, тІехьа тІайоагІача хана тІалат кхы ца де хьожаргва, нам ел а хулар, аьнна вІашгача сага дог айдир токара Григорьева. — Кхы мишта хул мотт хьона баккъола токарь? Цунах дика школа хилар кхувш воагІача вІашгача сага. Цигача оттІайир Евгенеие дІавала аьнча ше яззаь заявлени.

Дешанеи гІулакхацеи новкъостал дир Евгенона цехерча токараша, шоай опыт безаме дІалора цунна. Беттагара бутт масеза бала бІубеннагІа хулар из шийх, цул говзал лаххлора. ВІалла а шийга дулургдац аьлча хийтта балхаш де ваьлар из. Лоацнача хана дика карагІдайир цо токара говзал, Іомайир масса маркех йола станокаш, карадерзадир механически цеха деш доза фрезерни, шлифовальни, цхьдола балхаш.

Дукха ха яьялехьа цехера болхлой Евгений Андреевич аха баьлар Жежаш. Цох хилар цеха мастер. ХІаьта новкъостлагІча шера Бакурча «Азизбековнефта» цеха техник вар из.

Нагахьа санна тІом хьаьна бецаре хираш дацар Кондратьева дІахо дола вахар мишта хурга. Сийлахь-боккха Даьхен тІом болабеннача хьалхарча денешка деза машинаьхъа эскаршиа хилар из.

ТІом даьттача шерашка Грозне баха баьхкар КондратьевгІар дезал, салте цІавера. Укх шера ткъо шу дизад Евгений Андреевича Грозненски мехкдаьтта чакхлоахача заводе къахьега. Из ва токарь, фрезеровщик, шлифовальщик, хІаьта нагахьа санна эшаш моттиг хилча хьабе хов слесарии болх а. Ремонт еча хана хІара установке къахьег цо, хьехар деш новкъостал ду кагех бараша. ЧоагІа могаву къахьегама ветеран Кондратьев ремонтни цеха механика Галкина, цунца балха болча новкъосташа. Цо Іомабаь дукха кагий наз ба хІанз мастераш болаш.

Зоя делла ев станок, коммунистически къахьегама ударника, башхалибача токара цулгаша шоай гІулакх ду.

Н. БУБНЕНКО.

ХlАРА КОММУНИСТ — ШИЙ МОТТИГЕ

Малтlабинера № 2 йола буруъ детта контора. Партбюро секретара нов. Албогачиева кабинете хьачубаьлар юкъерча доrlара дlамига саг.

— Хьо волча цхьа каттар де веналвар со, аьлар цо. — Цхьа кlаньк венавар со волча тахан. Школера дlаваьккхав со, йоах цо, из хоьш цхьан йиlига гарза техай яхаш. Фу дича бакъахьа да цу гlулакха?

Балана поручени а еина из гlулакх бокъонца тахка аьна вахар коммунист, СССР-а Лакхехьарча Совета депутат Халмурзаев Хьакlаьш.

Буруъ деттача конторе 92 коммунист ва. Массанахьа а бlарг хьовч цар, доаттlача тайпара вулгаду коллектива.

Къаьстта уйла тlалхийтай укхаза хlара коммунист коллектива гlулакха бохитоккхамо хилара.

Хlара коммунист шишийн моттиге хилар бахьан долаш белгала тоаделлад контора производствени гlулакхаш укх тlеххьарча хана. Бархl бетта буруъ тохара задани дукха тlеххоачашъяьй. 1000 согlа метр кlоарга буруъ техад мехкдаьттахоша сентябрь бетта чотах. Шерагlа лармий коллектива юкъе социалистически яхь.

Дукха я конторе 4—5 бетта ших шерара заданеш кхоачашъяь коллективаш. Масала, коммуниста нов. Левшина кулгалдеча бригадо 1 сентабре ралорт делар шера йоагlача планал согlа 760 метр буруъ техад оаха, аьнна. Цул а хьалха аьннай нов. Пагоева бригада. Цо 1-ча августе кхоачашъяьй шера задани.

Ишттаъ хьокхам тел коммунисташа «lаржа дошув» доакхача. Царна хов шоай эттара хьалхара декхар — производствени хьокхамаш лакхдар дола. Цу гlулакха наькъаш техк цар, керда торонаш гучайоах, коммунистически хьисапе къахьега lомабу нах.

Дукха ха йоаццаш геттара вала лелар Остапенко Николай Иванович мастер волча бригадера гlулакхаш. Дукха бар продукцега дlабода мах, лакхлацар къахьегама овсарле. Партбюро членаш оарцагlбаьлар цу гlулакха. Нов. Албогачиев корте а волаш техкар цар уж бахьанаш. Гучаяьлар кlалла ца хийттар. Мастера шийна а хацар хlара дийнахьа продукцега дlабодача махьа учет е, пайда хургболча тайпара сом производстве дlалахийта. Тlаккха, цо хlа ца хьийхача болхлоцга а ннча ховргда из.

Бакъда, цу тlа сацийтавлар партбюрое ший болх. Цул тlехьагlа уж хилар дуккхача коллективашка. Гучаяьлар цхьаболча мастеранта шоай болх кlоаргга бовзагга, хlамах кхом бе хоалга. Бакъда, юкъ-юкъерча мастеранта цхьадола экономически гlуланхаш хацар. Бокъонца из гlулакх шоашта хайначул тlехьагlа беррига мастераш вlашагlа а теха царна хагабаьлар бюро членаш. Коммунисташа шоай уйлаш, шоашта хотар хьалха теттацар, цар лалугlар къахьегамхошка, цар харцаьяь аьннар, гlалат тоалора.

Цхьабараша йоахар мастераш шоай говзал лакхъе деша бахийта беза, моллагlбараша — ца хоьчарна массане а ковкъостал дергда вай, йоахар. Производстера а боахаш цах деша ахийта а йиш яц, аьлар партбюро членаша. Вайна юкъе бений дика мастераш, йоахар цар, цхьаннена хоьр моллагlчоа дlахьийхача аттагlа ма дий. Цхьаькхане а е иза уйла — мишта вlаштlехьдоаккхаргда вай дикагlбарий опыт дlа-хьа йоаржаенга?

Юхера а шоай «институт» хьаьдда лаьрхlар мехкдаьттахоша. Вlацагlъеллар семинар. Хlара бетта цкъа опыт йолча мастера кругl-кругlагlа шоай балхах лаьца доклад йора. Тайп-тайпара яр цар темаш (партбюрос хьалхе а цар баккхалга хьежжа ший заседане йийцар уж).

Хlанз хувцаденнал хьалхагlа тlехьажаш хиннача бригадашкара гlулакхаш. Дуккха лакхъенай мастерий говзал. Остапенко Николай Ивановича коллектив хlанз динагlчарех лоьрхlаш я.

Къаьстта дика пайда ийцар мастераша къаьнача мехкдаьттахочо нов. Сагайдаха «Потапненеш хилар бахьани нарна духьалара къовсами» яхача темах йича докладах. Уж бахьанаш дукхагlа болча мастераша хацар, делкха ве хулар производствана. Хlанз из кхоачамбоацар хlама иа эшаш балха юкъера дlадаьннад.

Хlара коммуниста бахитоккхам лакхбе, Уставо яхача тайпара царга шоай декхараш кхоачашдайтара боккха теркам тlабохийт партбюрос. Хlана аьлча, цар болх барга хьожжа мара дегlабоагlаргбац къахьегамхой коммунистически кхетам, лакхлургъяц къахьегама овсарле. Хlанзалца дуккьал коммунистий мугlараш шерделча, кхьдарий дукха уйла яцар укхаза. Хlанз уж гlалаташ ца дувлийта гlерт партийни бюро. Хьалха санна производствени хьокхамаш дика дар аьнна парте саг хьаэцац укхаза вагахьа санна, цул кхьдола гlулакхаш а шитта дика деце.

Буруъ детточарна ковкъостал де аьнна хьанийцавар юххьанца Мусаев Йоакъап, Коммунисташта хайба из ший болх безаш, тlадилла гlулакх тешшане чакхдоаккхаргдолаш волга. Дукха ха ялалехьа бурильщика говзал lомайно цо, коллектива юкъарча вахаре дакъа лоацар. Цул тlехьагlа горсовета депутаталла хержар из. Шоашта Йоакъап бокъонца вола коммунист хургхилар гучадьлча нара из парте хьаэцацвар коммунисташа.

Хlанз Йоакъап кандидата стаж чакхйоаккхаш ва. Дукха хул цуна тlадехна гlулакхаш. Цхьабакъда, кхоачаш ца деш наl хилац. Дика агитатор ва яхаш вувц из мехкдаьттахоша.

Къаьстта теркам тlабохийт партийни организаце къонача коммунисташта. Цар вахаре хинна моллагlа дола дог гlоадоаккха хlама а халахетар а юкъа хул коммунистий. Цкъа къона коммунист Зарудиев Николай ше ваь ди цlагlа дез а даь балха хьавера. Сарракъа болх йистебаьлча вlашагlхийтар болхлой. Хьай дезалца вуь ди хез а даь lе-м валлан хьо, тхо а ма дий дезал аьнна лоа цунна лоаца а боакхаш къамаьлаш дир коммунисталла. Ценваьлар Зарудиев шийна согlата массане а вlашагlа а ихийтта ийца электрически бритва хьаделча. Кхы а чlоагlбелар цун коллективаццара безам, хайра ше цхьаь воацилга.

Кхетама болх бе атта дац, вагахьа санна боагlача тайпара из беш хилача. Духхьала цхьан «лепцошца» кхоачашдулургдоала декхар дац из. Цун тамилгаш дукха а чоалхане а да. Из деш укхаза дийцад партийни бюро ший заседанешка, хlанз а дуьц, хlана аьлча ерригача партийни организаце керттера болх ба из. Цунга хьежжа мара делац къахьегам, айлац экономика.

Иштта лоархlаме из гlулакх леладар бахьан долаш из контора хlанз кхьча коллективашта юкъе хьалхара моттиг лоацаш я. Цо делаю КПСС горкомен горисполкомен карара кара тоъа Цlе байракх, «Грознефта» управлене рационализатораштеи изобретателаштеи юкъерча социалистически яхье хьалхара моттиг а парга я. Укх шера 6 бетта планах 48000 сом мара доаначча духхьал цхьан рационализаторски предложенех 80000 сом пайда баьнаб буруъ деттача контора мехкдаьттахошта.

Иштта дуьлалду коллектива партийни организаце, цун бюрое.

М. ЗАНГИЕВ.

САТЕМ БОАЦА САГ

Грозненски химически комбината № 132 йолча цеха слесарь Сорокин Павел Петрович тхох кхийтар комбината цхьан корпуса юкъе. Гора а хайна болх беш воалар электрик. Цун юкъе дlа а отте цун хьохар деш воьлар Павел Петрович. Цул тlехьагlа сварочни площадка йолча оагlорахьа волавелар Павел Петрович. Укхаза кхийтар цох слесарь Иван Федорович Литван:

— Корпуса лакхе хьалтlа а вьйна, — аьлар Павел Петровича, — блоки троси чlоагlъе еза. Цхьабакъда, нов. Литван [illegible] кхийталга хайнача Павел Петровича кьаьхаь тlа [illegible] схема йир. Слесара деррига доалхаш дlадайлачул тlехьагlа, вола а вокиа дlавалар Павел Петрович.

— [illegible] а хана [illegible] ва Павел Петрович, — [illegible] дохтагlаша, — [illegible] дийча мара [illegible] [illegible] гlулакх [illegible] — во ва Павел [illegible]. Тlом тlа [illegible]. Дахьо [illegible] согlаташ [illegible]. Павел Петровича йоах:

— Дукха ха яц гомогенизаторашта реконструкци еш (полиэтилена дикал лакхъяра, полиэтилен хьаю состав хушалуш хургйоалаш къахьегаш) эшаш йола материал корпусаш тlа кулгашца хьалтlакха йийза. Цхьабакъда, цеха партийни организаце секретара нов. Сорокина тlагlертта дехарах электрически лебедка оттайир. Гомогенизатораша реконструкци яра согlа цехе капитальни ремонт е бoлалургба, цулухьа чlоагlа эшаш яр электролебедка. Цхьан дийнахьа механизаци йир лакхе хlамаш хьалтlаьхара балхашта.

Дика латт хlанз полиэтилена гранулироваш яра гlухаш. Хlаьта ца болх лерттlа тоабеча дика дакъа лаьцна слесара, коммуниста, цеха партийни организаце секретара П. П. Сорокина а. Цун хьалхлеица цеха кулгалхоша, коммунисташа, парте боацачар дика къахьегарах вlаштlехьдаьлар ах шера а бархl бетта а планаш кхоачашъе. Шоай дикагlболча болхлой цlи яккха аьлча комбината кулгалхоша хьалхарчарца цlи йоаккх Павел Петрович Сорокина, хlаьта шийх лаьца дувца аьлча, Павел Петровича шийна уллув къахьега шийн ковкъостий дувц.

— Производство хьалха латташ бараш а дукха ба тха, — аьлаш доккхал а деш дувц Павел Петровича. Цо аргарж хьалха цlи йоаккх аппаратчика Фролов Василе, слесарий Бобр Петра, Анисимкин Ивана, Шалин Ивана. Комбинате хьалха латтача схема (начальник нов. Машкин Виталий) дика доттагlа ва Павел Петрович. Масса а хана царна ешачуьга, доацачуьга хьаш коммунистий кулгалхо. Дукха дувц нов. Сорокина коммунистех, шийна уллув латташ къахьегаш боалкхачарех. Хlаьта цох лаьца вай дувца мегаргда.

...Ши шу кьаьла дар из. Парте дlакхайкалар «Хими — ударни фронт» хилар. Цу хана спец. СМУ монтажникалла болх беш вар нов. Сорокин. Цхьабакъда, цул тlехьагlа химие хила лаьрхlар цо. Деррига ха лоъий йолча слесара дукха ха влалехьа комбината кулгалхой теркам тlаввар, рационализаторий группа вlашагl а теха Павел Петровича аггара хьалхарчарца технологически процесс а оборудовани нараерзаяра а, рационализаторски предложени елар. Цу хана денз иттанел согlа боккхача лоархlамера йола рационализаторски предложени балха юкъейоалаьй Павел Петровича.

Хьалхагlа кест-кеста дом чубетталора грануляторашка. Из бахьан долаш грануляторашка корайоагlар метталла чlегилгаш тальгини, къаьхатилташ. Грануляторашкара продукци чуухача турба дом чуухаргбоацаш кожухаца къайлача фу хургдар-хьегlаьнна уйла йир, хlаьта лаборатори анализа е аттагlа хургдолаш къаьстта контрольни пункт е. Беррига болхлой пайда а болаш тlайийцар рационализаторски предложени. Хlаьта цхьаьаьха, цхьаьаьха... Массагlа яр уж! Ена хlара рационализаторски предложени балха юкъейоалайора — цох боккха пайда эцар.

Комбинате массанена а вова из хьовнар дола, къахьегамах доккхал деш вола сатем боаца саг. Из бlаргаго йиш я партийни собране къамаьл деш, балха тlа гlалат даьнача болхлочоа юхе, лагкрхоашца къамаьл деш. Ше мичхахьа вале а ше коммунист волга а хоьш къахьегаш вахаш ва слесарь Павел Петрович Сорокин.

Салаlа, керда газеташ, журналаш деша моттиг яа хилар бахьан долаш во лелар агитационно-массови болх цехе. Тха партнома секретара а бюро членаша а лаьрхlар балха ха йисте мальаланта хьалха склад хиннача помещене цlе уголок хьае. Хlанз сапаргlата йолаш дика цlе уголок я цеха болхлой.

Уж деррига гlулакхаш шоаш дешше а царех кхоачамбеш бац цеха коммунисташ а цар хьалха латтар а. Къаьстта чlоагlа лоархlам бу цар арацехача продукце дикал лакха хилийтара. Хоза хета отталаьцар партийни собране дон повестка тlа «Арахеца продукце дикал лакхъяра» аьнна дош. Массаварг раьяа а волаш коммунисташа лаьрхlар брак йоацаш продукци арахеца.

Дукха ха йоаццаш цехе хилар партийни собрани. Отчет еш вар партбюро секретарь П. П. Сорокин. Бюрос баь болх дика лаьрхlав коммунисташа, цулухьа юха а шоай вожакалла хержар цар хьалха латта производственник — слесарь Павел Петрович Сорокин.

Н. СЕРГЕЕВ.

ДИКА КХЕЯЬЙ КОМСАШ

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяр духьа йоаржаьйча социалистически яхьа юкъе а баха, «Грозвино» яхача производственно - совхозни объединене совхозийи заводийи къахьегамхоша сийленна кхоачашду шоаш тlайийца декхараш.

Объединене промышлении предприятеш 105,2 процент кхоачашъяьй укх шера бархl бетта валови продукци арахецара план. Оттаьча планал согlа хьаьлй 878 эзар сома мехьа товарни продукци.

Ерригача предприятеш дlадахача шера кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра план. Промышленно-производствени персонала цхьан болхлочоа лаьрхlа хьаю продукци планал тlех 4,3 процент согlа хинна.

Ка мальхала а йоалаш кхоачашъяьй товарни продукцега дlадодачуъ хьаьъехьара задани. Укх шера йорхl бетта 45 эзар сом кходаьд объединене предприятеш. Ерригача заводий а совхозий а вlаштlехьдаьннад продукцега дlадодар лохдара заданеш кхоачашъе.

Комсаш лелача совхозий коллективаша, «СССР юрта боахам дlахо загlабоалабара дикаа зарглоанача гlулакхех» йолча КПСС ЦК Пленума решенеша детаи ура а оттадь, комсий лакха хьункъам кхебаьй.

Объединене совхозаша духхьашха чуэцаргья 50 эзар тоннал тlех комсаш.

Ерригача объединене совхозаша укх шера тlеххоачашъергья комсаш хьункъаьяра а чуяра а хьакъехьара планови заданеш. Совхозашка чуэца лерхlача ерригача комсий заданеш укх тайпара я: план — 46385 тонн, чуэца лерхlараш — 51664 тонн.

Цу тайпара план гlеххоачашъелла вlаштlехьдаьннад совхозий комсаш лелаерашеи механизаторашеи тlаrlертта къахьегар бахьан долаш.

Комсий гаьнашта lунал дара цlанкха а да ерзаьлча тайпара чlоагlа уйла тlаерзаьяр укх шера. Комсий плантацеш йоаккхийча майдашка чакхдаьлар комсий гаьнаш вlира, сон тиъоврнаш дlайоахаш уж шенъяра балхаш, хlаьта цу гlулакхо комсаш хьункъийтара дика пайда а бир.

Лакхача агротехнически боараме а толашагlа йолча хананна а чакхдаьхача деррига бlаьстан - аханарча балхаша тоьро хилийтар комсий лакха хьункъам хьалкхебе а зулама деча хlамаех лорабе а.

Хlана объединене комсаш лелаераштa хьалхашка латта боккхачамера декхар— лоаццача, 25—30 денал дукхагlа йоацача юкъагlа а цlа йойтаьш а комсаш чуийца яхари уж чакхъяла промышленносте дlахьара.

Комсаш чуэцаш хургба лакхехьарча а юкъерча а деш а заведенеш студентех 3000-нел тlех саг. Совхозаш кийчъеннай кхьчахьара тlабоагlа болхлой низ тlаэца, хlаьта хlаналехьа тlа а нйбеш, из дlа-са ниййсбе а йолаеннай уж. Царна бахара бытови хьалаш дулийт, кхача а культурни салаlар а lалашду.

Хьункъам дика а ший ханнахьа а чуэцилга lалашдарал согlа комсаш промышлении чакхъяхара заданеш йолча заводийи совхозийи коллективаша хьалхашка латтар сезонах 57 —60 эзар тонн комсаш промышленни чакхъяхара заводаши чхьагlара пункташи кийчъяра декхар.

1965 шу доалалуш хиннача низашца сезонах 45—47 эзар тонн хиллал мар комсаш чакхйоачалургйоацаш хилараx. Цичахьалхьем бахка сезонаш четах наха эшараш дикагlа lалашдара; керда заводаши чхьагlара пункташи хьалъе, йолаш ярш шеръе лаьрхlар.

Калинина цlерахча, «Победа», «Комсомольский» яхача совхозашка дикка лоацача юкъагlа хьал а ль, болх бе йолалийтай сезонах 5000 тонн диллал комсаш чакхъяха низ бола керда чхьагlара пунктаи (хьалхара аргlа). Проекташка диллача цар чакхъяла ezар сезонах 2200 тонн мара яцар. Кlал йолаш хиннача Наурски, Калиновски чхьагlара заводийн, «Советская Россия» яхача, Ленина цlерахча совхозашкара чхьагlара пункташи дикка дукхагlа комсаш чакхъяха низ хургболаш шеръяьй. Юххьанца комсаш чакхйоахача предприятей производствени низаш сезонах 60—65 эзар тонн чакхйоахаргйолча кхоачадаь хилар аьлча а кхоачам ба.

Уж деррига толамаш доахаденнад КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъдь чакхъяьар духьа шерра социалистически яхь а йоаржаль, семилетка тlеххьарча шера заданеш йиллача хапал хьалхагlа кхоачашъяра къовсам доаттабар бахьан долаш.

Объединенерча комсаш лелачa 10 совхозах йиъне коллективаша коммунистически къахьегама предприятей цlи яккхара къовсам доаттабу. Из гийлахьара цlи яккхара доаттабеча къовсама юкъе дакъа лоацаш я 1734 саг юкъе вола комсаш лелаерий 20 бригада.

Укх шерад хьалхарча ах шерарча балха итогех «Комсомольский» яхача комсаш лелачa совхоза (директор нов. В. Савчук) кхоачаьй «Грозвино» яхача объединенеи кхачан промышленноста болхлой профсоюза обкомеи карара кара тела Цlе байракх.

Уж деррига денаш дийцар дукха ха йоаццаш республике боккхагlа болча комсаш лелаеча боахаме — Наурски комсаш лелаеча совхозе хиннача республика чхьагlар доакхача промышленноста болхлой профсоюзно-боахама актива собране. Активо «Комсаш чуэцарахи промышленни чакхъяхарахи» дола дош дийна а дийна, комсаш лелаерей чхьагlар даккхарей болхлошка дола кхайкарал тlайийцар:

комсаш чуэцилгеи чакхйоахилгеи 25—30 дийнахьа lалашде; цу гlулакха хlара болхлочо дешна йола балха норма кхоачашъелга lалашде;

чуэцача, дlаувзача, чакхйоахача комсаш ца йойтар духьа ховдам боллаш бола къовсам доаттабе;

мехка промышлении централашта 1000 тонн керда комсаш яхьийта;

Грозне бахача къахьегамхошта маьшица шортта керда комсаш хилийта;

чхьагlар доакхача сезонах дикал лакха йола 4300 эзар декалитр комсий материалаш кийчъе;

комсаш чакхйоахача юкъагlа къахьегима овсарле планах йолчул 3 процент лакхъе;

комсий материалаш хьаерга долар планах долчул 3 процент лохде;

семилетка тlеххьарча шера план кхоачашъелга 20 декабрал тlехьа ца доалийтаи йистедаккха.

Профсоюзно-боахама актива собране доакхача декхарех дола наl лаьрхlар продукце дикал дlахо а лакхъялга.

Дуккха дикагlа йолча стандарташа кхачарр болча къовсама юкъе дакъа лоацаш я «Грозвино» яхача объединене предприятеш а. Городе Тбилиси хиннача дунен халкъашта юкъерча комсий чхьагlарий конкурсе оттальча вай республика наркаех долча чхьагlарий яхь обралеша шинена доше майдилгаш елар. Уж да «Сильванер-Тереки» яха столови чхьагlари «Маурское десертное» яха десертни чхьагlари.

Даьхача толамаша республика чхьагlар доакхача промышленносте болхлой тlаьхех чхьагlарейи комсий материалейи дикал тоалр духьа социалистически яхь а йоаржаь. Российски Федераце чхьагlар доакхача промышленноста хьалха латтачь предприятей мугlарашка отта.

Ш. САГАЕВ,
«Грозвино» яхача производственно-совхозни объединении начальник.

Дукха а метраш сомача, даима гlорабаь латтача лаьттан тlоана кlалха, диабазови лоаца чхарах халача lалама хьалашка хий тlадердара тоннель боаккхаш болх московски метрогlишлошьераш. Вилюйски ГЭС йолалуча агрегата йолча йиьлагlа напорни тоннель боаккхаш бари бригадана корте латт Петр Федорович Жигалкин (юккъерваp).

В. Тетерин сурт.
ТАСС фотохроника.

Семилетка тlеххьарча шера план хадал хьалха кхоачашъе гlерташ йолла Грозненски производственно-товарни контора коллектив. Хlанзалхьа ийс бетта план кхоачашъяьй цо. Къахьегама овсарле планах лаьрхlачул согlа 3,1 процент лакхъеннай. Цунга хьежжа лохбеннаб продукцега дlабода мах. Дlабахача бархl бетта планал согlа пачхьалкхена контора болхлоша баь пайда 671 эзар сом да.

Укх тlеххьарча хана у[illegible]та чакхдаккха дlаухийта мехкдаьтта [illegible]

[illegible] дага бац контора болхлой. Сийлахьйоккхача Октябрьски революца 48 шу дуза ди тlакхоачаш ворхl шера план кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаьй установкашта, сменашта юкъе.

Къаьстта дика къахьегаш я коммунистически къахьегама сийлен цlи лелаю № 17 йолча установка коллектив. Цига дика болх бу нн. слесаро Симонов Бориса, оператора гlоьнча Шельдетова Александрас, Тютерова Нинас, кхыбараша.

Сурта тlа: (аьрдехьара аьттехьа) слесарь Смирнов Борис, операторий гlоьнча Шельдетова Александра, Тютерова Нина, оператор Савина Зинаида.

Н. Попова сурт.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ-м ДА, ХlАЬТА А...

Хlара шера йоаккхагlа хулаш тоалуш йоагlа Ньысаре. Лакхденнад цигарча бахархой хьашташ а. Дукхадаьл укхаза уж дикаа кхоачашдаро де деар, хlаьта а кхоачамбоацараш нонагlо да.

Са дуьца воала Ньысаререча райбыткомбината балхах лаьца. Быткомбинате керда саг ва со (ши бутт мара бац аз болх бу). Эттара хьалха сона зеденнар дар финансови отчет геттара воча хьала тlа хилар, вахара хьашташ кхоачашдара моттигашка хьайийлача точкашта цхьанна тайпара тlахьожам ца доаттабар, тlайийна социалистически декхараш кхоачаш ца дар. Вlалла ла йиш йоацаш да цехашта, бригадашта шоайна юкъе яхь ца лелалр, во лел комбината коллектива юкъе культурно-кхетама болх.

Цу дерригено чlоагlа тельатеттар (хlанз а тетт) комбината гlулакхаш, цу тlа гlолла бахархой а раьза бац, план а кхоачашъяц.

Хlанз оаха комбината хьалаш тахха а техка социам баьб балха юкъе цхьайола мероприятеш йоллае. Къахьегамхой хьалаш тоалара мел эшар да тха: хьинаре къахьегаш, шоай болх бовза мах а, бедал а, кхы мел лар а. Дукха ха ялалехьа даь даргза быткомбината лаьрхlа хьалду цlенош. Тlаккха йиш хургья тха котaгlирe тоабеш а хьабеш а йола мастерски, парикмахерски, радиомастерски хьаелла, мебельни цех йилла а дага да тхо района бахархой хьашташ кхоачашдара.

Эттара хьалха оаха де лаьрхlар до ерригача точкаша беча балха учет ниiса лелар, тlахьожам доаттабар. Хlараме торонаш а лаьрхlа, цу торонашка хьежжа точкашта кхоачашъюлургйола план оттаьй, хlаьта царна эша товараши материалаши хидлача доаттае тlадиллад кхоачам беча организацешта.

Цил согlа массехк юрта хьаеллаpса бахархой хьашташ кхоачашду точкаш. Укх доьшка шийн болх дlаболабергба дlа-юха ухача комплексни бригаде. Юрташка, бригадашка, фермашка дlа а ухаш цига эша хагий ремонт ергья, хlаьта ремонта, барахъа тегара заказаш а нйдерга. Иштта ерригa торонаш оарцагlа а ляха шу доалалуш тlайийна хинна социалистически декхараш кхоачашде чlоагlо яьй быткомбината коллективо. Из кхоачашдулургхилар гуш да цхьайолча коллективий толамашка хьежача. Дика дош ала дог доагlа Ньысаререча хlамаш тегарий цеха Тlой-Юртарча филиале къахьегача Лазурова Лемнах, Пальгиева Хьаиффах. Хlара бетта задани тlеххоачашъь хул цар, сентябрь бетта а планал согlа шоаттъа сойна хlамаш тега лаьрхlад цар. Болх бу цхи бутт мара беце а, юртахошта дlаейвай из филиал, царна дукха а еза из.

Дика тlехьбе Ньысарерча фотоательье болх [illegible] Хашиев Ахьмадина. [illegible] Сийлен грамота [illegible].

Иштта дика болх беш ю районни парикмахерско [illegible]

С. ХАРСИЕВ,
Ньысарен райбыткомбинатан директор.

ГlАЛГlАШТА ЮКЪЕРА МУРДИЙ ТОАБАШ

Тахан оаха нохч тех 1893 шера Москве арадаьннача «Этнографически обозрение» яхача журнала тlа (№ 3) Кл. Брусевича яьаь хинна «Гlалгlашта юкъера мурдий тоабаш» яха статья. Цу статьи тlера оаха хьаийцад Батlал-Хьажий тоабах ца дувцар. Ия дуьна Батlал-Хьажа дийна волча хана.

Статья автор Кл. Брусевич цу хана дуниахача шорашка Гlалгlай, Хlирий, Нохчий хилларца хиннав. Нохчий, гlалгlай, хlирий наказаш «Этнографически обозрене» тlа цо яьаь дукха статьяш я.

Бакъдар аьлча, Кл. Брусевича статьи Батlал-Хьажий тоаба реакционни чулоацам кlоаргга хьаегойташ яц, хlаьта а оаха [illegible] тох я, хlана аьлча автора заделначо а хьагойт Батlал-Хьажий хьехамо зуламе гlуланкаш.

Кавказе гlалгlашта юкъе Наьсаре, Наьсар-Керте, Пхьилеоьониий-Юрта, Сурхотlа, Йоккхача Ачалкхе дlаьржай мурдий тоабаш, тlехатlехьагlа кlоашт-кlоашта цунна керда тlехьабуъларш а хулаш.

Тоаба юкъебахараша шоаш «вежарий» лоархl.

Цу тоабо ший корта лоархl Батlал-Хьажех (хьажо — Макка ханйа дуй лелабу саг).

Ворхl воl а волаш, хlана а тlехьа Сурхотlа вахаш вола Батlал-Хьажа керте волча тоабах бараш сихах геттара оахцаи хилларца болгала ба. Батlал-Хьажи мурдех доалдар да къоалаш деш хилар, нах боабеш хилар, и. кх. дl. Шоай вирдах боацача нахана оахца хиларе уж дlахоачабу [illegible]

[illegible] 20 [illegible] отташ [illegible] lазап дулуш ва из, оал.

Дукха да из даьла къайленаш заина кхоачаш да, къаш, духнаш дараш; яхалараита шиъе дувцаш да шийна тlехьабаьнараш шийна «мераба» могаш ва из, ахаш; цуьца доашхалу цунна тlехьабараш тоаба вертерчунца айха бувабеш а цун хьашташ дувцилга боацаш кхоачашдеш а хилар. Моллагlча а Батlал-Хьажех цун мурдаш болча водар аьлча царех цхьаьне вувреа из хьинар. Вешта, мадарра аьлча, Батlал-Хьажи мура дешаррйла ва ше а шоай тоаба керттервар сий доацача воадиха хlана даь моллагlа а ве.

Къаьстта а дуьц, Батlал-Хьажа тlехвьмна дика хьаьнд шу воьлаш-ва, дуьна кхьметтел официальни нах а [illegible]

Батlала дlа а бенна цо. Цхьаькха гlалгlа «даьла дукха» Батlала 3 шера жега ваьлла. Кхы а дуркха цу тайпара дола бакъвараш го йиш я цу мурдий вахара юкъе.

Батlала «вежарий» шиита аьрдагlа ба ха йиш я Йоккхача Ачалкхе хиннача цхьан хlамах. Батlала шиш «вошас» лочкъа а баь етт бийнаб. lатта дас, из лочкъабаьлга ха а хайна, юртдаьга дlаьлинад. Тlеххьарвар шийн помощникаца вахав дукх дlахьуадаьча, из юрта правлене дlадихьад. Юртдас кхозза саг вахийтав етт лочкъабараш хьабеха, хlаьта кхоалагlа вахийтача мара баьхкабац уж правлене, уж баьхкаб шоашца кхы а ши «воша» а ваьккха. Царех хlаранега хинвай бердаьнка, ши течча, йlаьха шалта. (Батlала мурдаш хилара белгало я цу тайпара герзаца кийбеннек можамаш тайсан хилар). Уж харц балар кхийрача юртдас марна тlадиллад lатта даьна цун мах дlалулгеш доаттlаш дола гlод дулгеш, из тlулакх дlахо дехийтаргдац ше а аьнна. Цхьабакъда, эулахой юртдас ахар де рагlа хиниабац, лочкъабаьча lатта дулх юкъе ма дешадий, кхы фуд царгара эшар а яхаш. Юртдас мелла дехар дарах цо яхача цхьанкха дийча а ряьа хила тиналан цар. Тlаккха юртдас, кхы са а ца тохавнна, ший [illegible]

«СЕРДАЛО»
2-гlа агl, 18 сентябрь, 1965 шу.

Шекара свекла чуэца болабеннаб Грозненски района № 3 йолча бьцца даарий-сонйй совхозе.

Хьалхарча деношка чуйнйцача шекара-свеклас хьагойт мел дика хьийкъий уж С. Шангурова звеньевой йолча звенос лелаеча участке. 35 гектара тlа шекара свекла кхее доккхар тlаийцадар звенос. Цу майдан хlара гектара тlара юкъера лаьрхlача 30 тонн шекара свекла чуэц звено чlеснаша.

Свекла ханнахьек ца йойташ чуэцара иия а хьинар а ца кходош къахьет цар.

Хlанзле 197,7 тонн шекара свекла чуйнйна хьинй звено.

Сурт тlе: иий участке шекара свекла чуэцаш ю С. Шангуровай звено.

И. Плиева сурт.

Пайда дикагlа баргболаш леладе хиш дехка лаьтташ

Юртбоахама культураш легlайоагlача хана дахача шерачул дукхагlа хий диллад укх шера Грозненски оросительни системай управлене. Хий диллара план укх шера 84 процент кхоачашъяьй цо.

Вегетационни юкъа культурашта хий диллара массадолча боахамел хьалха да Шlаьла района боахамаш. 4656 гектара тlа дилла дезача пхелагlа сентябрь хьатlакхоачаш 4864 гектара тlа хий диллад укхаза. Цу дакъе «Шалинский» совхозе хий диллара план 120 процент кхоачашъяьй, «Автуринский» совхоза —110 процент, «Джалка» совхоза — 98 процент.

Урус-Мартана районе планах 3846 гектара тlа хий дилла дезача 3158 гектара тlа диллад.

Ала деза, иштта дика лелац хий дежкара гlулакхаш массадолча боахамашка. Во лед из гlулакх Грозненски районе. Укхаза вегетационни юкъа культурашта хий диллара план 77 процент мара кхоачашъяьдац.

Даим хьалха лаьттача № 3 йолча бьцца даарий-сонйй совхозе планах 3653 гектара тlа хий дилла дезача укх шера 2595 гектара тlа мара диллададац. Хlаьта хьалха даим тlехьаесаш хиннача «Советская Россия» яхача колхозе хий диллара план 84 процент кхоачашъяьй.

Хиш дехкача лаьтташ тlа юртбоахама культураш колхозе дика хьувкъалра дика поикъостал дир цу гlулакхо. Укхаза Межидов Увайса бригадерча полнвальщикаша кхетамца болх барах 40 гектара тlа дladийна «Белостал-1» яхача сортах дола кlа хlара гектара тlара 29,5 центнер чуйнйцад, хlаьта хий ца дехкача хlара гектара тlара 17 центнер мара ца яьнача хий дехкача 100 гектара хlаране тlара 25 центнер яьннай.

Шолагlа шу да укх боахамерча хьалашка хий дехкача лаьтташ тlа «Узбекская белая зубовидная» яхача сортах йола хьажкlа иштта хьувкъергла тоххаш йола. Из хьажкlа дladийначара шоаза хиш дехкача дlаьш гектараш тlара хlаране тlара 280 — 350 центнер силосни масса йоал укх шера.

Шlаьла района «Джалка» яхача совхозе хиш ца дехкача лаьттай хlара гектара тlара 15 центнер мара кlа чу ца ийцача, пов. Джапарелиева отделене хиш дехкача 55 гектара тlа дladийнача кlии хlара гектара тlара 28,4 центнер яьлар.

Цхьабакъда, хlанз а хиш дехкача лаьтташ тlа юрта боахама культураш хьувкъаяра торонех баьха пайда эцац колхозийи совхозийи цхьацца болча кулгалхоша.

Хиш дехкача лаьтташ тlа дladийнача культурашта вегетационни юкъа хиш дехкара гlулакх совхозийи колхозийи кулгалхоша тесса леладерах дукха кхаш дисад хий ца дулаш.

Иштта Грозненски района боахамашка 1450 гектар йисай хий ца дуллаш, цу дакъе 726 гектара тlа гураха йийна культураш а йоли. Дукхьал № 3 йолча бьцца даарий-сонйй цхьан совхозе хиш дехкача лаьтташ тlа хьалхееча культурех 1408 гектар йисай хий ца дуллаш.

Урус-Мартана района боахамашка 1320 гектара тlа хий диллаваш, цу дакъе 184 гектар хьажкlаш, 548 гектар цкъа дlаийча дунилача шерашка тlаювла бьццаш, хlаьта 500 гектарал совгlа кхьйола культураш дladийна лаьтташ а.

Къаьстта во лед вегетативни юкъа культурашта хий диллара гlулакх, 600 гектара тlа хий ца диллача «Горец» яхача совхозе.

Хlаьта цу культурай вегетативни юкъа кхашка пайда ца луш 88 миллион кубометр хий дайнад.

Йоккъал лаьттача кхана тlехьа боачаш йоаца гуйра хьатlаттай.

Эттача йоккъало совхозийи колхозийи кулгалхой терко тlаоза еза.

Массадолча боахамашка 1966 шера хургболча хьувкъама гураха дуллатаи дlаделе дийнахь а буса а хиш дехка деза. Цхьабакъда, из гlулакх боахамашка во лед.

Къаьстта во лед из гlулакх «Советская Россия» яхача колхозе. Планах 500 гектара хий дилла дезача 130 гектара тlа мара диллададац.

Ялаташ дlаде кийчдаьча лаьтташка хий дилла бола а бепиабац «Новый быт» яхача колхозе. Хий дехкача лаьтташ тlа планах 554 гектар гураха дув ялаташ дlаде дезаш я из колхоз, цу дакъе 475 гектара тlа — кlа, мукх — 79 гектара тlа.

Хиш ца дахарах паччахьалдхенна хьалхашка шоаш бехктоххаш хилар холуш бац цу колхоза кулгалхой.

Нагахьа саина Шlаьла района совхозашка гураха ювча культурашта «Джалка», «Шалинский» совхозашкарча 525 гектарах 300 гектара тlа хий дихладале, из ала йиш яц Урус - Мартана района боахамех. «Красноармейский», «Горец» яхача совхозашка хlанз а гураха юв культураш дlае кийчдаьча лаьтташ тlа хиш деха доладдьдац. Цу совхозий кулгалхошта директора пов. Павлопскенеи вокхагlа волча агронома Кунижневеи, «Горец» яхача совхоза директора пов. Якаевнеи, вокхагlа волча агрономан ха декхар да цу моргlа гlулакхашца дlаха йодача хена машар волабе йиш ца хилар.

Тlехьа ца доаккхаш хий дилаеи гураха юв культураш дlаеи доладала деза деррига боахамаш.

М. НИКИТИН,
Грозненски оросительни системий управлене вокхагlа вола агроном.

ЛЕРТТІА ВІАШТІЕХЬДАККХА ДОАХАН КХОАБИЛГА

Кхо бутт совгlа ха мара йиса яц шу чаккхдала. Цулухьа хастта шоай балха итогаш ергья хьайбаш лелaдерашa.

Дегаш гlоадьаниь, шура юха хьажа йиш хургья укх шерага Шелковской района Ленинен Кировен цlерахча колхозий доярашa. Шура яккхара ийс бетта план кхоачашъяьй цар хlанзалехьа. Уж дика толамаш даха йиш хиннай дика а кхоабаш доаханна лерттlа гlулакх дар бахьан долаш. Цхьанна дийнахьа моца дитадоацар доахан, хаинахьа нелладьд хий. Даьгlенашка шортта бьццаш йолча хана дийнахьа доахкадаь ца lеш бийсан а тlехьа доахкадаьд доахан цу колхозашка, делкъийта ди дlоахденнача хана ха цу а лаьхе дукхагlа са а лоlайтам.

Хlаьта даьгlенашкара бьццаш кlевнгьала йолаеча деза сарахьен lурен моша хьажкlаш йоахка гlазамаши, довкъара свеклаш, иштта мамдола довкъараши дийхках доахкана. Цул совгlа, lай замалахьа сакиа, кийч а беш, мухь а тох доахйина, хlара lатта 12—15 килограмм кхоач из.

Дика пайда баьб боахамашта доярашта юкъе юххьанца дена шерра социалистически ахь йоаржаеза вlаштlехьдаккхаро а. Масса хана а тlагlертта къахьегара тlахьийхаб доярши цу гlулакхо. Иштта ийса леладьй цу боахамий фермашкь учет. Каст-каста араьяай къахьегама листокаш, пенгазетий номераш. Хьалхара моттигаш лаьца доярашта карара кара тела вымпелаши ахчан совгlаташи тайниад.

Шура дукхен кlезигеи яккхарга хьежжа аьду доярашта къахьегамн дено, цу гlулакхо беррига цар теркам тlаез доахана продуктивность лакхъяра, из дикагlа хилийтара. Укхаза дикагlа толам бакхкар дукхьа вlаши къовсабеннача доярашта юкъе хьалха латт Ленина цlерахча колхоза доярш А. Гамураева, М. Кулешова, А. Епифанцева, С. Весенбулатова, кхыбараш. Хlанзалехьа а шура яккхара шера план кхоачашъяьй царех хlаране.

Иштта дика къахьегарна белгалбьннаб Кирова цlерахча колхоза доярши Исраилова Исайла, Бухапцова Вера, Забайраева Лиз, Саламатина Мария, Яхьяева Тая, кхыбараш. Царех хlаране кхоачашъяьй шура яккхара шера план.

Белгалдаккха еза Ленинен Кировен цlерахча колхозашкара ерригa хьайбай помещенеш хlанзалехьа тоаяь, lаина кийча хилар. Иштта кийчо яьй «Коммунизмага бода никъ», «Коминтерн», «Червленский» яхача колхозашка а. Дика латт цу боахамашка шура яккхара гlулакх а. бархl беттен ах беттен декхараш кхоачашдаь цар.

Цхьабакъда, кlезига шура йоаккх Шелковской района «Цlе ахархо» яхачей Мелжинске цlерахчей колхозашка. Кхьметтел хlанз а тlехьа кхоачашъяьйн цу боахамашка шура яккхара бархl бетта план. Фу бахан долаш да цу шин боахамо шура кlезига йоаккхаш хилар?

Хlанначул дукхза халагlа дар шура яккхара хьалаш «Цlе ахархо» яхачей Мелжинске цlерахчей колхозашка укх шера хьалхарча кварталe, бакъда, шура яккхара план цу кварталe дикка тlехкхоачашйир цу боахамашка. Хlара lаттатара дена 9—10 килограмм шура йоаккхар доярша Идалова Белитас, Саламиреева Кубикас, кхычар. Хlанз дикагlа хила доагlа цар доала хьоахамаш. Хала хетте а дикагlа-м дац уж. Доярши бехке бац цу гlулакха. Бехке ба цар болх тоабе ца ховш бола цу боахамий кулгалхой.

Шортта моша доакъараш долланехьа а силосаш лаьттийнеи лаьрхlа йола хьажкlаш чуйнйцача деажа а даь сарахьен lурен ахы доакъараш а ца доххаш дут цига доахан. Масала, 300 гектар понжинвой дика хьажкlаш я Мелжинске цlерахча колхозе, наьал я уж «Цlе ахархо» яхача колхозе а, бакъда, укх юкъа пайда эцац царех боахамашка, lажагlлуш латташ я.

Кхы ца говдеш вlаштlехьдаккха деза боахамашка доахан лерттlа кхоабилга, хlанз аьлча, цунга хьежжа мара кхоачашъе йиш хургьяц цар шура яккхара шера план.

Ам. ГЛИЕВ,
тха собкорр.

ХlАМА ДА ЛОВЗАРНА

МОЛКАШ — БАЬЦОВГlАШТА

Болгарски lилмахоша «яьхаь» моллаш техай баьцовгlашта, уш дикагlа хилийтар духьа. Цунах башха дика хlама хиннад, цар дер цкъаза ийесса тlа кlаятlа хиннадале а. Масала, сатедира ледаш бромиста калий техача чlоагlа дегlабоннаб хох. Гектара тlара боалача цуи хьункъама 1000 килограмм тlакхийттай.

Кхей фуна пенициллин тоха мара йийлац чуйнйцача кхоех йоахка химически хlамаш дикка толамагlа хилийта, цар дакъе лоаламболлаш дукхагlа хиннай царех йоахка белонаш, уш дегlа дикагlа цайда луш хиннай, хlаьта гектара тlара боала юкъера аьункъам 160 килограмм даьх а боннаб.

Ден дегlабайтарал толамагlа хилийтарал дика пайда бу пенициллина. Цу тlа а етта езар цlена медицински пенициллин а яц. Баьцовгlашта дика хул гаьнна дарегlа йола технически яр а.

ЧОАПИЛГАШТА ЛЮЦЕРНА ДУКХАГlА ЕЗА

Американски lилмахоша чоапилгашца — зуламхошца болча къовсама догалаьцо хlама гамаш йолаш да: чоапилгашта цам болаш хетача люцерна баьцовгlех нарна безаме lе моттиг а еш, уж кхашкара цига дlаухийтилга.

Кхо миллион гаргга йолча чоапилгашта естаеш йолча тlоадала пурх баь хиннаб, уж аттагlа хьаворалийтар духьа. Цул тlехьагlа уж дlахийцай боамбеиа уллуш люцерна дlайийнача кхай тlа. Массехк ди даьнача гlолла хьежача кораладь чоапилгашта боамбел шоай люцерна дукхагlа хьаштдолаш хиниа хилар. Боамбе кхай тlа вlалла я а йий хьох даьна кlезига хиннай уж.

УДОБРЕНЕШЦА ДОАДУ ЗУЛАМ ДУ НlАНИЙ

Шекара свекла цуи бирсача вулламхочох — нематода яхача вlамигача герича нlанах — кlалхаръяккха йиш а доахьажаш доацаш а. Кэмбриджски университета юрта боахама института опыташа хьахьекхад, нагахьа сакиа тlехбаьккхача боарамагlа, вешта аьлча, гектара лаьрхlа 0,6—1,2 тонн а йолаш, моллагlа удобренеш — хлористи калий — тохе нематодаш дlадоалаш хилар.

Дlадуташ яр калий ... духьа цхьаи хаина ниий йоалла кхыйола веществаш (масала, калийни селитра) тохе, хлористи кали кlезигагlа хилийта йиш я.

Кале зулам ду хlамаш йоаль иа lеш, уж латара духьалара иммунитет а хулийт свеклана.

Яьча опытех цаl еш хлористи кале децимолярни раствораца пурх баь хиннаб хьалгашта, хlаьта цул тlехьагlа шн кlира даьлча царех нематода лптабе а бенна хиннаб. Тlаккха гучадьиинад из пурх баьча баьцовгlех ца бииза арел дукхала а кlезигагlа из нlана лета хилар.

ВИРУСАШ КХЕЮ ФЕРМАШ

США нораньй сагаи хьайбаштеи цхьаккха тайнара зе а ца деш, юрта боахама вулламаш деча дукхача хlаманта лазараш хулийташ уж йоаеш йола вирус.

Из вирус кхе а еш, дlайоаржар вlаштlехьдеаккхалга лерхlаш да, хlаьта цу гlулакхо баьцовгlашта химикаташ етталза ца йоалаш хилар дlа а доаккхаргдар.

(«Знание — сила» яха журнал № 8).

Iа—бокъонца вола контролер

Гуйра хьатlакхачарца Пожай-Юрта района юртбоахамий къахьегамхошта хьалхашка сихха кхоачашлаьа дарглоаца декхараш еттад. Чуэца еаш я хьажкlаш, аха еза зиб, хьайбашта кийчде деза доакъар, дlале деза гураха дуи ялат, ремонт яь яккха еза lа-дуи замалахь хьайбаш чудоахачедолча помещенешта.

Колхозхошта эттара доархlамегlарчарехи бехктохамерчарехи лоархlош дола декхар да хьайбашта шиий хаинахьа доакъар кийчдар.

Дladахача шера «Коммунизмага бода никъ» яхача колхозе кхоачамболлаш доакъар ца хилар бахьан долаш халача хьала тlа хилар хьайбаш. Дукха хьайбаш из бахьан долаш тишдепна дар.

Соахка хинна кхоачамбоацараш укх шера ца нийсдалийтара колхозоша лаьрхlад общественни хьайбашта шортта доакъар lалашде. Цу дакъе колхозашта юкъе шерра социалистически ахь йоаржаьй. Цу кхьe хьалха латтачарех я «Коммунизмага бода никъ» ядача колхоза коллектив. Планах цича хьакха еаш хинна йол 500 тонн йолча, хьакхар 600 тонн я. Цох цхьа дакъа фермашта дьатlадепад, хlаьта вож йол фермашта гаьна я.

Доакъар lалашдеча хьинаре къахьегаш я Мутаев Нурдин корте латта бригада. Цу бригадо кийчдаьх лакха дикал йолаш дола 302 тонн доакъар. Колхозхошта юкъе дика къахьегарна белгалбьннаба Пайзулаев Бадрудди, Сапаев Ахма, Исраилов Абдурахьман, кхыбараш. Царел хlаране смении норма 140—150 процент кхоачашъю. Царех тlехьа ца бусаш къахьегаш ба Шарипова Айбика, Дохкуева Зайнаи, кхыбараш.

Цунца яхьe яьнача вокх бригада коллективе доала толамаш я во дац. Цунна корто латтача Болтиев Увайса дика вlаштlехьбаьнкхаб бригада болх. Цунга хьежжа да доаха къахьегама толамаш. Кхо бlаь совгlа тонн йол кийчъяьй бригада члеснаша. Уж къахьегама темпаш кхы тlа а лакхъе вlаштlехьдоал шоера социалистически ахь йоаржаларах, хьайбаш леладерашца дика кхетаду шоашта хьалхашка латта декхараш бехктохаме хилар. Хlара колхозхочо кхоачашдаьза дарглоаца хlама хиниа дlалаттад смении норма тlехкхоачашъяр. Хьинаре къахьегаш ба цу бригаде Абаев Хасис, Джаманов Сайтселим, Мусхаджиева Вааи, Басаева Белийта, кхыбараш.

Колхозхой дог тайша ба общественни хьайбашта шоаш а кхоачамхиллал доакъар lалашдергхиларах.

Iа—бокъонца вола контролер ва,— йоах Нурадилов Хаипашй цlерахча колхоза колхозхоша. Цу колхозерча колхозхоша дика кийчо яьй хьайбашта доакъар кийчдеш, помещенеш кийчъеш. Хьайбаш чудоахкача ерригача помещенешта ремонт яьй, кийч а даьл ахы тlа кийчдеш а да гlошен мешен доакъар.

Мусаипов Апас корте латтача бригадо укх шера планах кийчде дезаш дола доакъар 200 тонн йол я, хlаьта хlанзалехьа 130 тонн аьлах аргlаш давд, цох 90 тонн йол доахан чудоахкача помещенешта дьатlаваний. Цу бригаде бlаь совгlа бежана лаьрхlа хьалъяьй помещенеш.

Цу бригадана гаьна йоалаш болх беш я Солоханов Билал корте латта бригада. Сихъенна силос йоллаш я из. Лакха да цо доахкъахьегама толамаш а.

Дукха ха я бригадо гlоша доакъар кийчдара план тlехкхоачашъяь. Планах кийчде лаьрхlа гlоша доакъар 150 тонн яр, хlаьта хlанзалехьа кийчъяьр 200 совгlа тонн я.

Транспорт ца хилар бахьан долаш доахан чудоахкача базашка дlа ца оаш латт доакъар. Рамбулаев Салманеи Байсулаев Курбиеи кулгалдеча бригадина кхоачашъяьйи хьайбашта Iана доакъар кийчдара план. Колхоза кулгалхошта ховш дац шоай колхозе ерригa йол, ча мелад, хlаьта цхьаьккха-м кхета ду цар lалашлаь доакъар хьайбашта кхоачамхиллал ца хилар.

Орджоникидзе цlерахча колхоза колхозхоша беррига шоай низ тlабахийта къахьийгар хьайбашта дукхагlа гlоша доакъар кийчдара. Цулухьа даьха къахьегама толамаш а лакха да. Планах хьекка кийчъе еаш хинна йол 344 тонн яр хlаьта хьекха кийчъяьр 386 тонн я. Карагlдаьнначох кхоачамбаь lе дага бац колхозхой. Кхы тlа а хьинар совдаьккха къахьегаш ба ужаш доакъар lалашдеча.

Хьайбашта доакъар кийчдара гlулакх мишта латт ерригача районе? Из хаттар хио оала района юртбоахама управлене корттерча зоотехникага пов. Кушуевга. Доакъар кхоачамболлаш хургда,— тешамболийташ йоах цо. Бокъалдер аьлча, хьайбашта доакъар кийчдара гlулакх тlехьадусаш да.

Цу районе планах йолла еза силос тхъе воар совгlа тонн я. Хlаьта хlанзалехь ерригa алл силос 1300 тонн мара яц. Кийчде еза планах иха ... тонн я, цхьабакъда кийчдаьр 1250 тонн мара яц.

Хоаш маларра цу районе lаьтгара доахка деза бежан 6455 да, хlаьта жаи гаьзарий 1369 я. Уш lаьтгара дахара кийчдеза дерлоашш да гlоша доакъар 11700 тонн. Тахананча дена кох дукхагlа доза доакъар фермашта хьатlа ца оаш кхашка ya. Гlоша доакъар кийчдара план 55 процент мара кхоачашъяьн районе. Цу масалаца хьаьнох хьайбашта шиий хаинахьа кхоачамболлаш доакъар кийчдара гlулакх чlоагlа ледаа ледига.

Доакъар кийчдара шортта низ болаш ба, цул совгlа хьажийча доакъар а шортта долаш да. Корттерар да дlахо йодача хана митта болх дlабахьа йиш йоалагра района кулгалхоша, специалисташа кхеталe деза. Шоашта хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара ерригa торонаш оарцагlъьаха еза цар.

М. АЛБОГАЧИЕВ,
тха собкорр.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛЕРАГІА

Укх шера 21 августе «Сердало» газета тlа зорба тоха араевача «Ха ца тилийта» яхача критически заметка тlа дувцар Ачхой-Мартана района «Ларминовский» яхача совхозе силосаш хьаьннlаш чуйнйца мукъадьнний лаьтта ца оаххаш уллача ...

Ачхой-Мартана производственни управлене корттерча инженера пов. Болтибиева цунах аьлца тхога аздур:

«Ха ца тилийта» яхача заметка тlа бригадийьяа кхоачамболцараш ... бригада. Совхозан производственни управлени лаьрхlа лаьтта ... болх тоабе ... районан бригада ... Цул вlаштlехьдаьлар ... хlара отделенера 3—4 трактор ... лаьтта ала ...

АФРИКА: ПЕРСПЕКТИВАШИ ХАЛОНАШИ

ДЖЕК УОДДИС

Шиий хоlамера тхьаь дахайтта африкански паччахьалкхе догlлахара кердача, доархlамерча лагlага кхаьчай. Тlа-тlа чlоагlагlа нетерес царна хьалхашка уттаду хаттар да: малагlа никъ хоржаргба? Тахан, политически хьакъехьа шоай доlамо хилар дьаштадолаш, империализмах дlасовенна йолаш йиса езалий-хьогl уж? Е кердача новкъа ала езалий, доарол дехьарча монополитически капитала оалаш тайда дlадаха дезалий, экономически хьакъехьа шоай доlаме хулийта lалашде дезалий, экономически социальни структура социализмага никъ булдаргбола тайнара оргадеха езалий-хьогl?

Паччахьалкхеш — ОАР, Алжира, Гана, Мали, Гвинея — дикка йоакхха группа кхыяколь а йолаш хlанзалехьа шоаша аlа ноакъа йоласинна. Цар дер де йодалуш йоагlа Конго (Браззавиль), Занзибар (хlанз федеральни хьасане Танганьикица цхьана Танзание вlашагlкхийтта Республика вlашагlйоллаш йоал из). Цхьабакъда, шейнсадоам (уж дукхагlа а я) империализмах тийша я, уж царца шоай йолийт тlема, политически, экономически бувзамаша.

Укх тlеххьарча шерашка дукха а доккхий толамаш дахарца белгалбьннача боккъонца йола керда Африка хилийтар духьа доаттабеча къовсама хlанз къизална йола духьале ю империалистий оагlонгахьара. Хьалха цар шоай сатедора Африка «Малхбузехьенна юсаргхиларга» догдахарца. Англе, США, Франце доал ду гlозараш тешаш бенна дар шоаш хьалкхоабаш а хьалкхееш а хиниа моттигашкара буржуазии элементаш чlоагlе йиш хург хиларга.

Уж элементаш колониальни юкъ йолча хаинахьо а тlехьа гучаювла йоласиняр корттерча дакъе юрта боахаме, транспорте, торговле. Империализма тlатоlамо йохальяр хьалха дена йолаш хьайоагlаш хинна африкански общинни лаьттан доладахье хилара система. Дукхача районашка хьахул къаьст-къаьстача наьза боахамаш, уж леладу маьхах оттабьеча къахьегамах. Пайда а эцаш ю ах йиш йолаш да Нигере, Сенегале, Берег Слоновой Кости яхача республике, Камеруне, Дагомее, Уганде, Либере.

Берег Слоновой Кости яхача Республике дукха совгlа а эшашагlа доацаш даьча доархlамашка дилача 8-нгара дена 10 эзарнега кхоачаш плантатораш ба, царех хlаранна къахьегаш юкъера лаьрхlача кхаь маьхах оттаба болхло а йолаш. Дагомее хlамаш дlаювча лаьттах кхоатткъа процент шоашка долча лаьттан даьех кхоалагlча дакъе пайда ийбу маьхах оттабаьча къахьегамах.

Африка дукхача мехкашка торговлех, юрта боахамах, транспортах яьннача цу буржуазе вlаштlехьдаьинад керда правительствашта шиий влиянена караерзаелга. Цо шиий экономически позицеш дlахо а чlоагlъяра шерра пайда ийбу правительственни паччахьалкхени аппарата хьаттаеча шиий влияние. Цу влиянех пайда а ийбеш, шийна пайдана йола законаш тlаийде, паччахьалкхен рузкъаш довха, кхаьи ийде тоаво я цун.

Дукхача африкански паччахьалкхенашка иштта хьацинай буржуазни класс. Уж ба базархой, транспортни средстваи дай, маклераш, «бюрократически капиталисташ» аьлла цlи йоахаш йолча группе вlашагlхийтта фермераш. Хьахул африкански буржуазеи империализмаи юкъе бувзам беш йола экономически звено, цунах чехка бокъонца йола царна юкъера цхьаьагlа хул.

Африкански буржуазе цкъаза «африканизаце» лозунг а йолаш, дукхьала шоай кхаштаи кхоачашдар духьа довцаш хьезу Европера бахача баргхошца е европейски фермерашца, къаьстта а дукха европейски пах бахаш йолча моттигашка. Цхьабакъда, фабрични производства сфере паччахьалкхени доалол дехьарчеи компанешта дlатеда пар. Ше ахчан гlулакха мела хилар бахьан долаш доакаи промышленноста чугlоргар чакхдеаккхилга а вlаштlехьдьнадац африкански буржуазе. Из таханарча денналца дукха хlама ца вигаш ерригa а фордал дехьарча монополеи кара йолаш юс.

Иштача гlулакхаца, африкански буржуазех дикка дакъа даккъа хlанз а тlехьа довзол дехьарча капиталаца дувзадена да, хlаьта дукхача хьалехьа цунах тийша а да. Хlаьта а цунна дезаш Африка империализма кара йолаш юсийта. Африкански къама буржуазес шиий кхел дlахеттай экономически кортамукъалаш социальни прогресси бахьан къувсача дукхагlа долча шиий халагъашца. Африкански буржуази lалашеше йоккхийча проблемашта хьалхашка латт. Массаза а яхар ю, цунга кхоачам бала капиталаш, знанеш, хlаназарча хьанарча производствана доал дара опыт яц. Цун мукъагlа болаш бац опыт йола африкански болхлойи технически специалисташи. Цу юкъагlа цунна могаргдац йоккхача промышленни производства лардаш йоахка, хlаьта дукхача хьале из декхар кхоачашдерга карагlа доархlа а яц из. Цхьабакъда, экономически агlонгахьарчеи къама производствена лакхъяларчеи ше хьаштдолаш хиларах цо кхетаду керда къама промышленность йиллара диц дарглоаца гlулакхаш паччахьалкхено ше де дезанга, хlаьта паччахьалкхено тlаухийта низаш цо хьал а кхоабгаьнадар рум дола Африкера къама буржуазе из дакъа да а да болхлой классаца, ахархошца, революционни демократашца цхьана империализмана духьала латтара бартхьурий группаша вlал гlолла хьувзадеча тийшача балхаца къовсам доаттабера.

Африке капиталистически элементаш дегlаухаш латтарца цхьаннa дукхагlа хиннад хlанзарча хана общества вокх корттерча класса — болхлой мугlараш а. Дукхача африкански мехкашка маьхах эттa болх беча болхлой дукхал 1938 дена 1955 шерага кхаччалца йолча юкъагlа шолхонна хинна ца lеш лакхъяьнай. Дукхача кердача паччахьалкхенашка, масала, Гане е ОАР-е экономика даькъе геттара доккхий хувцамаш хиларе болхлой классе дlахо а дикка дукхала соцъалийтарга кхоачадьд. Дlаза бакъ хила доагlаш да 275 миллион болча африканцех 20 миллион гаргга бараш маьхах болх бу болхлой хилар. Царех дукхагlа бараш — болхлой-переселенцаш ба. Уж корттерча дакъе шерташка, шоай лаьтта чlегилараш тlа бахаш ба, хlаьта юкъ-юкъе, шера е шин шера рудникашка, фермашка, и кх. дl. балха утташ мара а бац. Иштача гlулакхаца, моллагlа а яхар ю вола африкански болхло — иштта дале а е вешта дале а болхлой ахархо ва, царех цхьабараш массала а болх бе балха уттe а, квалифицеш lомаеш бале а, шоай дезал а гlехьа городашка бусеш бале а.

Хlанзарча хьалашка Африке класски къовсам каст-каста предпринимателашта болхлоашта юкъе гуччахьа доваш уттара формагь баьнабаь. Из ноанагlа а къам мукъадаккхара революци дlаьхалга кхувлаш бараншеи империализмагахьа увзаш, шоай мехкаш малхбузехьен державашта йола тlема бала, тешамера рынок, пайдаш дуудувла моттиг йолаш цига гlертараштеи юкъера къовсам ба. Цхьан оагlора — дукха а дукхагlа бола африкански болхлой, ахархой, радикальни уйлаш йола интеллигенци, патриотически тешам бенна бола демократаш ба. Цар безам ба шоай мехкаш империализма тlоамараштa юкъера хьадахеи къам мукъадаккхара гlулакх кхоачашдаь чаккхдаккхеи. Вокх оагlора — неоколониализма эзала агенташ хулаш бола феодалаш-лаьттай дай, реакционни лидераш, африкански компрадорий маьхах тийша—балхаш ду ордииг.

Прогресса низаштеи империализма агентураиеи юкъера къовсам хоадам болаш чlоагlа ирбеннаб укх тlеххьарча шера. Эттара арг-аргача формах хулаш боагlа из: тийшача балхаца революце баьччаш боабелга, империалистий гуччахьара тlема интервенци, эхь ца хеташ лелаеча антикоммунистически пропаганда наькъаца барт агlабе гlертарга, къамий партешта юкъера доал дара хьала тlа хила гlертара къовсам, аьнар оттараш хила гlерташ партешта чухьа доаттабу къовсам. Йоаш я къовсама кхыйола формаш а, масала, реакционни правительстваш революцеца тlера дlайоахилга, экономически стачнай къовсам, африканскии юкъара цхьа барт хилар вlал гlолла дохадар духьа, африкански барт-цхьоагlон организаце (ОАЕ) дlаларъяр духьа, эттара моттахьа йолча империализмана духьаларча мехкех цаl йола Гана цхьаь йитар духьа къаьнарча а кердарча а колонизаторашa леладу кхоловзам сатпа араш.

1963-и 1964-и шерашка африкански халкъаша доккхий толамаш даьхад. ОАР-е, Гане, Алжире, Мали, дукхача кхьча мехкашкеи империализмаи моттигашйолча буржуазеи экономически позицеш лохъеннай, хlаьта паччахьалкхени кооперативни секторащ чlоагl а еннай, болхлой класса политически роль дегlа а еннай.

Укх тlеххьарча шин шера тlера дlаьхай кхеннел кlезигагlа йоаца халкъашта духьалара правительствани — Конго (Браззавиль), Дагомее, Габоне, Судане, Занзибаре. Цхьанахьа — Занзибаре — гора юкъе дьккхад, вокха кхьынахьа — Конго (Браззавиль), Дагомее, Судане — правительстваш тlера дlаьхай, дукхача халкъий болаиво хьал а кхоабаш, массане а юкъара забастовкаш яра эккъаца. Хинна событеш лакхехьенашта переворот яра сацалехьа хиннача Габоне мара хьалхара lаьаал юлаоттаделга вlаштlехьадаьннадац империалистий.

(Дlахьдар 4-ча оагlо тlа).

КОМПОЗИТОР МАГОМАЕВ МУСЛИМ

ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ 80 ШУ ДИЗАРГА

Тахан 80 шу ду гlарваьлла азербайджански композитор Магомаев Махьмада Муслим ваьча дийнахьа денз. Иза ду Азербайджана халкъа метте Нохч-Гlалгlай халкъа а, хlаьта вай мехка кхуьучу дукхачу халкъашна а чlогlа хоархlаме да. Вай мехка музыкальни культура дегlайр лоцу незмолчо дог гlоздаьнка дезду из ди.

Муслим хьалхийна девал махлагlа мугlарех бола нохчий дезал бар. Дукхагlа бола цах саниц хала дахар цун дай нанеи. Ялх бер — кхо кlаьнки кхо йоlиги — долча Махьмадан цун весага Сахьибатан хала карагlдовлар шоай дезал кхаба. Цхьабакъда торо йоацаш шоаш болхашехьа а Махьмада ший берашка дешийтар. Цун кхоаккхе кlаьнк — Махьмади Мажийта, Муслима — Грознера горски ши класс йола школа яьккха вар. Баьъда кхы дlаьо дукха дешийта вlаштlехьа-м далайар цун, шийа хьамагlчуца, хургволча композиторага Муслимага мара.

Иллеши халхарашш чlогlа дукха дезаш дар Махьмада цlагlа. Цун вокхагlа вола кlаьнк Махьмад каьхата пандар локхаш вар. Тlехьагlа, цхьа ха яьннача гlолла, профессиональни музыкант хилар цох. Шоллагlа вола кlаьнк Мажийт халха дика воалаш вар. Йоlигаша пандар лакхар, иллеш а доахар. Хlаьта вургара дlамагlа вола Муслим деррига а — пандар а, халхар, а, иллеш а — дезаш вар.

Дlахо даш Гlуржегlа Горерча хьехархой семинаре вахар Муслим. Цигача цо даьккха кхи шу чlогlа хоархlаме хилар цун хьакъьал-кхетам дегlабоалабара. Музыкацара цун бозам сонбахкаара чlогlа гlо дир цунна Тбилисе театрашта, концерташка ахаро. Семинаре хиннача музыкальни урокашта хоадамболлаш гучабоаккх Муслима музыкальни говзал. Цу хана воалаку из шийа хьалхара чоалхане йоаца музыкальни произведенеш, иаъе, пандарнети чlоцдарги лакха lона а ду.

Грознерча горски школе беранта хьеха цlаьа безам болаш вар Муслим Горе семинари яьккха лие ваьлча. Цхьабакъда пичча хьа lаьдало боккъо илланар пунна хьехархой болх бе, кераста беранта бусалба сага хьеха йиш яц аьнна, бахьан а даьцхха. Цудухьа шийн даьхнаьрах а, шийн къамах а, шийн мехках а къоста везаш хул Магомаев Муслим.

Семинаре дешаш Муслима вова Гаджибеков Узеир. Шаккха а дlамига волча хана денз музыка дукха езаш музыкальни говзал йоаллаши вар. Цу хана цу шийтлеша юкъе тоссаденна доттагlал тlехь-тlехьагlа дукхагlа чlоагlлуш дlадахар. Муслимей Узеирой тlехдика бистейоаллах семинари. Шийн хьамсарча Нохч-Гlалгlайче хьехархочун болх бе цlавахо шийн вlаштlехьа ца даьнначул тlехьагlа Муслим даим ваха а шийн творчески болх бе а Азербайджане вода, хьалхагlа Ленкоранон тlаккха Бакун.

Ше Ленкоране волча хана дукха къахьийтар Муслима цаха юкъе музыкальни культура йоаржаеш. «Из хьамалехьа цlаккха а йийкаац дlамигача городе солла дукха музыкеи иллеши», — яхаш аьлора Муслимах цун доттагlчо Торогулов lаьлас. Ленкоране Муслима хьакхеллар цун творчестве чlогlа лоархlаме йола произведенеш, масала, «Зlамига фантазия», «Туземни музмех йола попурри», иштта кхыяраш а.

1911 шера вäха Баку дlавода Магомаев Муслим. Укхаза ше городской училище хьехаш воллашехь, сихбу цо музыкальни болх. Шийн доттагlчо Гаджибеков Узеира вlашагlъеллача оркестре хьалхагlа чlоцдарг локха солист хул цох, тlаккха цу оркестра дирижер а хул. Цу хана догадох Гаджибеков Узеира, цун доттагlашта Магомаев Муслима, Терегулов Халафенеи, Сарабеский Гусейнаи музыкальни театр вlашагlдолла. Чlогlа духьале ю царна ды лелаберашa, къаьнара lаьдалаш хьаллаьацачар, хlаьта тайп-тайпарча националистически боламашон общественаши. Цхьабакъда, духьале мел чlогlа хиннале а, къоначa композитораша-доттагlаша шоашта дагалаттар кхабачаду.

Цу хана дукха творчески болх бу Магомаев Муслима. Халкъа музыкальни багахбуцам тулбу, симфонически произведенеш хьакхоц, хlаьта «Шах Исмаил» яха опера язъе а йолаю. Цу опера сюжет легендах хьайоагlаш я. Из легенда, хетаргахьа, Нохч-Гlалгlайче дlахьга волаш хеза хила мог Муслима, хlана аьлча Къылбаседа Кавказа халкъашта юкъе, къаьстта нохчашчеи гlалгlаштеи юкъе ювцаш хиннай из.

Шийн творчестве Муслима дикка пайда эц эрсий а дунен а классикай творчествах. Къаьстта дукха езаш lомаю из цо цlаьккха а верrlоаца Чайковско музыка. Цул совгlа, теркамо lомаю Муслима шийн доттагlий — азербайджански композиторий, къаьстта Гаджибеков Узеира творчество а. Айхьаза юкъе хьу цо шийн творчества нохчий къамах музыка. Цудухьа Магомаева лаьъь музыка мел чlогlа азербайджански музыкальни культураца юваенна яле а, шийн тайпара ерташ, кхыболча азербайджански композитораша язьъча музыкала юхе шийн тайпара я.

1916 шера язъяь воал из «Шах Исмаил» яха шийн хьалхара опера. Общественносте а газеташа а дlахьлаь лоархlам бир цу опери, цаха чlогlа ряьза болаш тlаийцар из. Иштта тоаллене чакхьаьлар советски хана цо язъяь «Нергиз» яха шоллагlа опера а. Цу произведене къаьстта хьахьокх маьлбузен а шалхбоалеи а музыкальни культура кара а ердаль, Магомаевна бизза пайда оца карагlдаьнпалга.

Баъъда симфонически произведенеш язъелчи халкъий музыкальни произведенеш тоаелгеи цlаккха дlотавеац Муслима. Цу хьакъехьа цо шийн творчески теркам тlабохийе тайп-тайпарча дукхача халкъий музыкальни багахбуцамах. Иштта, цо тоаш ерш санна йола произведенеш: «Дагъгlесто», «Курдаш», «Йоигиаш» (эрмалой мелоди), «Азербайджан», «Индико», «Телефон» (лезгиний халхара мелоди), «Нохчийчен иллеши халхарашш», дукхаа кхыйола произведенеш. Хlаьта Магомаева симфонически произведенешта юкъе да «Кортамукъаьлинача азербайджанка халхар», «Турадил», «Нохчий халхар».

Магомаев Муслима творчество белгала я азербайджански нохчийи халкъий музыка юкъара дикагlа мелдар органически вlашагl а теха, кхелла хиларах. Масала, нагахьа санна азербайджански халкъа музыка къаьсткъаьстача наха цхьаццане е цхьаине иллеш оалаш, дукха импровизацеш йолаш яле, нохчий халкъа музыка юкъе дукхача ваьех латта хораш йолаш я. Цудухьа сольни хоровойи хьисане иллеш алар шоайла хуаалуш цхьан хиларе шийн тайпара тоаш Магомаева музыка. Цу шин халкъа — азербайджански нохчийи — музыка вlаши хоз тарлуш хилар хьалхе дезш гучадаьннача композитора шерра пайда эц цу белгалонах шийн творчестве.

Ше язъьчарел дукха дукхагlа произведенеш юкъе лерхlаш вар Магомаев Муслим, занал хьалха тlаккхаьчача lоажало из дlаихьа вонаре. 1937 шера, шийн 52-гlа шу даьлча, кхелар Магомаев Махьмада Муслим.

Гlоранньнача композитора-цхьачоччун сийлен балха, Азербайджана музыкальни искусство дегlайоалаеш цо хьийгачa къина чlогlа лоархlам баьб Советски lаьдало. «Азербайджански ССР искусства заслуженни деятель» аьнна цlи елар цунна. Магомаева цlерах я Азербайджана дукха улицаш, культура, учреждениш, Пачхьалкхан филармони. Цун цlи сий долаш лерав Азербайджана халкъо, чlогlа дукха везаш къоабалву нохч-гlалгlай халкъо а шийн мехкахо.

Чапиж БАШИР.

КЕРДА ТУРИСТСКИ БАЗА

Аьхки каникулаш йоача хана, берий зовне олаш ехаш яр Серженъ-Юрта юххе улаеча «Горный ключ» яхача пионерски лагере. Цу лагерах облсовпрофо хьаьржар туристи база е аьнга. Цхьоалагlча сменe цига салаlа вахар вай республикера бlаь саг: межадаьттахой, студенташ, транспорта болхлой, гlишлонхьераш, гlулакхера нах, кхыбараш.

lалаша хоача шетте я из база. Гобаькхха хьу я, lоdоагlа лоаман шийла хий, фо гостара цlена да. Турбазе салоlараш экскурсе а, походашка а яхар Ведалерча исторически моттигашка, хьунагlа.

Салаlа баъхараш хьаштош дика кховчашдара цхьаккха а хlама кхоадац турбаза керте латтача пов. Сергеева цун заместитела пов. Инкулина, столовe бокс беча Сайдулаева Залпаlа, Абдулхамидова Шейнана, Ладаева Бетке. Мерза кхача кийчбу шеф-повара Литвинова. Массанахьа цlена а лостам болаш а хьалийтара тlахьоалам бу медсестра йолча Кувалкина Дина Николаевнас.

— Чlоагlа дика салоlад аз укх базе, — йоах Нохч-Гlалгlай педагогически институте студента Бутосова Пахьаудинa. — Хьалагlадоагlача шера юха а укхаза салаlа воагlаргва со.

Дика салоlа, ницберия, нахьарe базе туристаш укх дешоцна цlабаьхлар. Хlанa шоллагlа сменe кхай цига салаlа. Кхо бlаь саг хургъа укх гурахьа турбазе салоlаш.

Дика гlулакх да облсовпрофо дlадоаладаьр.

Х. ГАЛАЕВ.

ФУТБОЛ

Финальни лоазараш доладалалехьа

Постетаьнай «А» класса футбольни командай хьалхара яхьаш (шоллагlа группа, хьалхара подгруппа). Турнирни таблице укх дlалийсъечанай командаш:

1 — «Текстильщик» — 39 очко; 2 — «Авангард» — 36; 3 — «Уралмаш» — 36; 4 — «Шахтер» — 33; 5 — «Молдова» — 32; 6 — «Волга» — 32; 7 — «Терек» — 31; 8 — «Локомотив» (Челябинск) — 30; 9 — «Локомотив» (Винница) — 29; 10 — «Труд» — 29; 11 — «Трактор» — 28; 12 — «Спартак» — 27; 13 — «Энергетик» — 25; 14 — «Металлург» — 25; 15 — «Локомотив (Тбилиси) — 24; 16 — «Строитель» — 24.

Шоллагlча подгруппа дикагlа йолча бархl коллективница цхьана хьалхарча бархl команда финальни яхьаш дlайоллаергья хьатlадоагlача кlирах. Царех котъяьннар «А» класса хьалхарча группе ергья. Хьалхарча бархl командаи дlахо хургдар балгалдулургда шоайла уи лоазарга хьежжа. Хlанa йишта-хьоrl хьалхарча подгруппа дикагlа йолча бархl команда турнирни таблица?

	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
«Текстильщик»	14	7	4	3	21—10	18
«Авангард»	14	7	4	3	17—14	18
«Уралмаш»	14	6	4	4	18—11	16
«Шахтер»	14	6	4	4	16—10	16
«Терек»	14	6	3	5	21—19	15
«Волга»	14	5	5	4	16—15	15
«Молдова»	14	3	5	6	9—16	11
«Локомотив» Ч.	14	4	1	9	8—22	9

Турнирни таблице хьажьеж, хьалхарча яхьаша подгруппа шоллагlа йолча командашца толамца ловзеи царна дукхьана 50 процент очкаш кхеи Грознерски «Терека» футболистий вlаштlехьдаьлна хилар. «А» класса шоллагlча группа футбольни командай яхьаш тlехьара итогаш йича мара дlалоархlаш командаш «дики» оттаж оал царех.

Промежуточни финиш йистейоалаш 15 сентябра хиннача «Терекаи» «Тракторан» юкъерча матчах хьаца репорташ хьа техай «Сардино» укх померах хьалхарча номер тlа. Газетдемараьшта хоэш долча бесса, толамо дlайихьар из матч «Терека» футболисташа, счет 3:1 йолаш хот а боллаш. Сурта тlа бlаргагу «Трактора» вороташте хьалхаьшара хьаьараме шу мог. Чlогlа тlагlоерташ из хьалхашта «Терека» футболист И. Барабьа.

И. [illegible] сурт.

ХОАДАМБОЛЛАШ ЯЬ ПРОТЕСТ

ХАНОЙ, 16 сентябрь. (ТАСС). Къулбехьен вьетнамски «Освобождение» яхача агентства селхан дlахайкалъй 11 сентябре американски эскара цхьоалагlа мобильни дивиэи Къулбехьен Вьетнаме яхийтарах США довл деча гlозараштa хоадамболлаш чlогlа бехк буллаш йола заявлени. Изнал американски бlу, белгалдоах ВИА агентства дlахайкаьъча заявлене тlа, хlанзалца хьа цlаькха а боссабаьбац укказ, хlаьта Къулбехьен Вьетнамера США экспедиционни бlу 128000 салага дlа а кхаьчаб. США правительства доладеча боккъо йоацача цу гlулакхаша, белгалдоах заявлене тlа, цlаькха а хьахьуих цо Вьетнама хьакъехьара 1954 шерара Женевски соглашенеш ийрчагlча тайпара йохаар, Вьетнама суверенитоти территориальни бlарчалли гlоажа телхаеш хилар, американски а лаьтташ тlара кхыдола а халкъаш законах мошара тlаькхувагь цар теркалдеш ца хилар.

Заявлене тlа белгалдоах Къулбехьен Вьетнам мукъаьлинхара Къамо фронто цу США правительства агрессивни гlулакхашта духьал хоадамболлаш йола духьале кхайкадеш хилар.

ИНДЕНЕИ ПАКИСТАНАИ ЮКЪЕРА ДОВ

ДЕЛИ, 15 сентябрь. (ТАСС). Селхан нега йоаноиа яьча Инде оборона министерства заявлене тlа йоах сиалкотски ластамгахьа моастагlчун етаноа юкъетташ да индийски бlуниш. Нах бовбарцан техника йохаярцан «дийкий зонаш» кул пакистански бlуннашта.

ПТИ индийски информационни агентства боча хоамах, Пакистански авиаца селхан «чlоагlа бомбаш» чуйийттай Раджастан яхча мехтарча Джодхпур яхача городе.

НЬЮ-ЙОРК, 15 сентябрь. (ТАСС). Делера ЮПИ агентства корреспондента баьча хоамах, цига хьакхайкадаьъ, Сиалкота районе индийски контратаке хиннача хана йохаьй моастагlчун 98 танки 15 самолети.

Индийски столице нипа тахе арг дьйноча тlехьара хиннача официальни хоамах, шин пlорни лара тlом бьачул тlехьагlа индийски оагlоно йохаьй моастагlчун 260 танк.

ЛОНДОН, 15 сентябрь. (ТАСС). Тахкаца бокка тlом бош латт Сиалкота секторе, яхаш хоам бу Рейтера агентства. Цу секторерча пакистанеи бlуний командующе селхан хьакхайкадьчох, укх тlехьарча итт дийнахьа 150-награ 200-нага кхаьччаца танк ьыгай индийски оагlонах.

Селхан цхьан дийнахьа индийски бlуний кхо етанк пехотай лохарг она ластамгахьа вьема хоам бир пакистанони яжаль. Цу яжаьа хиита хьакхайкадиь. Гадара секторе (Синда район) шийн шин постах ваьнна моастагlа, аьнна.

ДОГ ДЕЛАДЕШ ЙОАЦА БЕЛГАЛОНАШ

ЛОНДОН, 15 сентябрь. (ТАСС). Хьалхагlа а сан аьттув боацача оагlорахьа дегlаухаш я английски экономика. Арахьарча торговле баланса дефицит июль бетта хиннача 6 миллион стерлинги фунтагара август бетта 52 миллион стерлингий фунтага кхоачаш лаьтаьннай. Из укх тlехьарча ялхь бетта норма рекорд я.

Англе лоархlамерча гlоараштa къаьстта вочa оагlорахьа lаьткъар импорт кlезигьара шоай икз кхоачар даьдоллашехьа а, цхьан бетта 15 миллион стерлингий фунта из дукхагlа хилара хьакъехьа хиина хоам. Лондонски бирже цхьы ха ца йоаеш фунта мах бохаберца тlаийцар из хоам, хlаьта английски банка юха а гlулакх ца таллийтар духьа сихха доше запасаш дlааьхийта йийзар. Из операци чакхьяьккха банка вlаштlоьдаьлар укх деношка итт капиталистически мехка банканикара йийца нерда заем бахьан доллш. «Иштта деш дола дарго ла...», — белгалдоаккхар укхан «Дейли уоркер» яхача газето.

АФРИКА: ПЕРСПЕКТИВАШИ ХАЛОНАШИ

(Йистедоалар. Доладур 3-ча оагlо тlа).

Дахача шера массане а паьъара забастовка хилар Нигере. Цунна юкъе дакъа лаьцар миллион гаргга болча болхлоша. Мехка кlоарга политически кризис дьйттар массане а юкъара хоржамаш долча юкъагlа а.

Дукхача наьха демонстрацена хьоалар Сенегал. Гервашца вийдечача революционни низама, «португальски» Гвинеи Баьццарча Мыса lаьйреннй кортамукъале бахьан къовсам лоаттабара Африкански парте хьаллле а леш, «португальски» Гвинеи дукха я боккъала башха котьлонаш ьахар. Цу мехка территоре ихе даьттах ши дакъа мукъадьенахад. Ангола мукъаьлинхара Хьалкъа болаш парте (НДОА), шийн даяш юха вlаштlехьа а даьха, наступлени йолаяь. Дахача шера октябре Мозамбике салазаровски режима духьал ФРЕЛИМО (Мозамбик мукъаьлинхара Фронт) отрядашта цхьана тlайттар кхьана низам.

Хlара керда котало массаза йоаки, хьаа малоагlа, империалисташ корпагlбулилтен уиарбулилтея дегlаухаш хилар. Дахача шера ноябрь бетта Стэнливиле американо-бельгийски десант йоссаар цо африканцашта духьала империалисташа кхадухьлаьа наступлени йолаяр.

1965 шера январь бетта дезз империалистически террор хиларах боьабъ Конго (Браззавиль) премьер-министр Бурунди, кхоъ цlи хеза общественни деятель, Кене патриот Пио Пинто. Конго (Леопольдвиль) чубенна хьуа а луш, империалисташа тешадаьд Угандаи Суданей доазонаш. Португальцаш Гвинея территоре тlа бийнаб. Тlера дlааьлакха марионеточни президент Фюльбер Юла нахтара дочкъаваьь, хlаьта хlанз из аьттув бола ха йрга дог доахаш Леопольдвиле я восlа. Цига нерда заговор вlаштlехьйоалкхаш боахи, нахча а lаьлала тlаоттабо дагахьа. Американцаша хьалкхедо цхьаьехха заговор а гучалъехай Танзане президента Ньерере. Провокацеш ль моттигаш я Кене а. Цига коммунисташта духьаларча тийпача балхий талгlий хьалхьеэ кхыметтеа КАНУ яхача доал деча парте мугlарашкарча а империализма агенташа. Къаьстта а кхарам болаш ла ОАЕ вlашагlхьоастае гlертар.

Халача испытаней юхьдухьал латт Африка. Эттара прогрессивнегlа йолла африкански правительствош тlера дlа а аьха, укх тlехьарча шерашка лаьха тоьламаш доацча даха гlерташ шоай мел хур ду империалисташа. Конгорча (Леопольдвиль) шоашна барта бараша цхьана а болаш, юкъарча афро-мальгашски организацегара йовкъостал а лехаш. Африка къулбехьара — Англера, Мозамбикера, Къулбехьен Родозера, Къулбехьен-Африкански Республик е ра шоай полицен шоай кара йитара долла хlана де кийча ба уш, африкански революцена духьал юхадухьалара атакаш яр духьа укказа стратегически, промышленни, политически плацдарм вlашагlъелла.

Класс-каста хоз, африке классий къовсам бац, яхаш, бовкъалдар аьлча, хlанз цига хулаш йола событеш — из шийн эттара нрагlча формашка бола классий къовсам ба.

Классий дов хьокхаденнад Африка прогрессивни къамий партей цхьан дакъа уйлаех. Царех цхьаьраштa чухолуш да африкански революцена винъ къовла а революционни процесс ца хилийтар духьа партена кхоатагlча хьале хулийга дакха а гlерта низаш.

Африка хьалхь латточа наха шаьра гуш ба империализма тlехьарча атакай кхерам. Из тlехь-тlехьагlа кхетабеш боагlа дукха а бола халкъа нах а. Континента кортамукъален беррига моастагlаштa хоадам беш бола юхатохам бар духьа хlара мехка, ерригача Африка прогрессивни низам вlашагlтохаза даргдац тахан.

Стокгольма улицашка бlаргаго йиш я тlера тlахьожача вяха нах ба аргдолаш бола кхуни боагlа кагий нах. Цхьаькха куцахьа доаца тlадукха баракъаш, болажашка кхоачаш lочуохкенна нерта тlара бlеха моеаш. Уж — «биттазаьта», «хехкачча тlоцта», кхыйолча нагирхой эстрадни группашта тарбала гlертараш ба. Цlъаза искусствера «нерда лоста» аьле цlи йоах сцена тlа, хорш ча саниа ога а беш, цар увзача батамех. Шведо «модаш» оал царех.

Цар лоладу кортердар — цхьаькха а хlама ца делга. Вlарча сахьаташ дlаккхухь цар концертни зала юхе гlолла хьуваш. 1

Сурта тlа: шведски «модаш».

Репортаьфильд—ТАСС сурт.

САЛОIАЧА САХЬАТА

САЛОIАЧА САХЬАТА ПЛАЗМА СЕЙФ ХЕДАЮ

Ашпера къуй валара тlехьа ца биса гlерташ ба. Цкъаза из дика карагl а доал царна, хlаьта цкъаза аьттув а балац. Иштта, банкаш йоаеш гаьови торехлаеп электрически дугацеи башка «болх» булац къушта. Цудухьа дукха ха йоаццаш боки йохае йоаеш бандитий цхьан товбо лаьрхха заказах ль плазменни горелка йихьар шоацца. Банка чу а баьнна, сейф йохае ераш эттича... плазма алан шв соо чlогlа хиларах бlарг-цlаниъьм тохачъ юкъах сейфа чу мел хинна ахча чилла хулаш даьга дlадаьлар. Къуй баьсса дlабахар.

БlЕХАЛАШ ХАЛХАДУВЛ

Инде бlехалаш карагlомадечар флейташ лелайора хlанзалца. Флейташна чоалхане боаца, иуаш а локхаш музыка ритмаца халхадувлийт цар хобраши кхыдола дехьаж детта бlехалаши. Дуьццачох, чlоагlа хоза сурт хила мегаш да из.

Цхьабакъда, хlанз Дели улицашка бlаргаго йиш я магнитофона аппаратца а халхадувла бlехалаш. Бакъда бlехалий дас хоавхета уттадеш дац из концерт. Халхадувлачча бlехалашка хьажа баьхача наха юкъе гlолла дlа-юха а ухаш ахча гулду цо.

МАХ БОЛЦАШ РЕНТГЕНА СУРТ

Дахача шера ахка чlоагlа ваьцо хилар американски тхьамка фирмашта. Гlаьли увзаш бола нах паьканта рак хулаш бов аьнна оттадаьдар правительствени медицински комиссе. Газеташа, сенецци яь, хlакхайнабир из хоам. Из бальан лолаш доарххlаме кlезигагlа дlакйе болабелар нах гlаьленашш сигареташи. Тхьамка фирмай пайда а цунга хьожжа эшабелар.

Цхьабакъда, цул тlехьагlа массеза бутт баьлча деррига ше хиннача хьала тlа юхаеттадера. Хlаьта lай, цlаькха ца ехнача бесса, дукха ехкар гlаьленаши сигареташи.

Цу гlулакха «бехке» дукхагlа волча даькъе реклама яр. Масала, Мониана яхача штатерча городе Майлсите волча хьамиа лаша дас 50 пачка сигаретши яйнача сага талон телар мах болаш рентгена тlа вaха йиш йолац. Цхьабакъда рентгена кинига мах болцаш оттадора яхаш гlаьли увзача наха паьканта рак кlезигагlа-м хилацар.

МАЙМАЛА НАЛОГАШ ТЕЛ

Совдха аьлац австралийски фермера Линдсей Шмидта Виктори яхача штатера налогаш йоаха инспекторашш цецбаьхар. Из тамаш а яир. Шмидта заявлени еннар шийн ферме болх беш долча Джонни яхача маймалагара налогаш йоахилга лехаш. Тlаккха, аьдора Шмидта, хьадолча пенси ийзо боккъо хургьяр цун.

Налогай управлене болхлой шоаш фу дергда ца хоеш хьийзар. Лаьоххlа комиссе хьожайир фермера заявлени къоавстаяра. Цу комиссе членаш ферме хьабаьхкача, нарна бlаргадайра боккъонца болх беш доалла маймал. Джонне говза лелайора... трактор! Налогай инспектораштa бlарга а гуш трактора тlа руль йолча lо а хайна, массайолча оатталашна хьежачул тlехьагlа, мотор хьал а летабь, шийн дас аьнна бесса йол цlая аргlо дlалаьллар цо трактор. Цигача аьла токхорашш волокушц тlа а детта, тlаккха из трактора тlехьа а йийаа, цlа йолаллийтар трактор.

Цул совгlа, комиссена гучадьелар маймала кхыдола балхаш де а ховла. Иштта, цо йол хьокх, говрош дитlа кхуба, доахан хьож. Цхьабакъда, эттара дукхагlа цунна безаш бола болх трактор делаелга ба.

Вlаши дага а баьнна, комиссе членаша оттадир фермера шийн заявлене тlа дехар боккъо йола хlама долга. Джонни беча балхага хьежжа цунна тlахьожайир бетта 90 доллар налог.

МАЛАВ АМЕРИКА ЙОЛГА ХАЙНАР!

Хlанзчул ворхl бlаь шу хьалха ваьхав азербайджански lилмахо Насиреддин Туси. Городе Мараге шийн хана дунен чухь йоккхагlа йола обсерватори ль хиннай цо. Насиреддина Туси отталь астрономически таблицаш тохаш, советски lилмахошта гучадаьнпад, Америка географически координаташ цунна хоаш хилар. Хlаьта Колумба Америка йоллеь цул тlехьагlа ши бlаь шу даьлча мара хайнадац.

ТАМАШИЙНА ГА

Массеха бlаь шу да Таджикистана къилбаседе йоакха га йола. «Чинар-Бобо» аьнна цlи йолча цу галах легенда хьисане дукха истореш дунн. Иштта, цхьан хана вола юзе дово ходла а баь, говрача цхьарашна хан чуволча дворецо иаlараше, ромашш, уйнаши даь хинна цох. Цхьабакъда, га дlахо а дегlахай. Цун оалан тlа хьалтlабаьлача 21 дешах lалашве йоакха га хинай. Делаъьйта иалло ди дlоадаьча хана бlаь сег иалла ъъайлаьнохаш lи лу цо.

ГОВЗА БlАРГ

Якуте Лебединий яхача посалне шийн бовзаш йах болча салоlаш вар Алданеки районера къаьна горнях Александр Афанасьевич Дорохов. Орта Сала яхача хиша тилхача тlавашe тlехвоалаш ихасецар воккха саг. Цунна бlаргабайра дукха ха йоаццаш гребера хьакоарцабаь кхера. Дlабlарьежача доллагlа кхера ба аргдолаш мара бацар из. Цхьабакъда, къаьнача горнякa говзача бlарга хьадар хоелар. «Кхара» 1100 граммаш доал дола даше гала хиннар.

ШИЙ ТАЙПАРА МУЗЕЙ

Вистрениа гlо вашаш лорашка ухача наьха гиiга чура иа йоаккхаш фу хургьа! Бонисерча лоро Р. Петухова лаьрхlар ухахой шишевола чура яьхача хlамаех музей е аьнна. Иштта цо гулъеъча хlамашта юкъе да чопилгаш, монеташ, булавкаш. Цхьанне цхьарсах доалла сихьат диаъ хиннад. Цхьабакъда цу коллекцие эттара тамашегlа яр хорпагlвальночa шахматиста lочукхаьлла ферзь я.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Гор. Грозне, Киевски переулицагlа, № 4, кв. 3 вахаш волча гр-на **Нестеров** Борис Васильевича суде деннад гор. Грозне, Старп пос., корп. 34, кв. 6 яхаш йола шийн сесаг гр-ка **Нестерова** Нина Антоновнаше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Грозне, Старопромысловски района халкъа суде.

Гор. Грозне, Нагорни улицагlа, № 74 яхаш йолча гр-ка **Бородина** Нина Александровнас суде деннад гор. Баку, Артемовски районе, Аэропорт-Вина, № 9, кв. 5 вахаш волча шийн марагаре гр-гара **Бородин** Иван Павловичагара ше хьаяларах доле дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Заводской районе халкъа суде.

Гор. Грозне, Интернациональни улицагlа, № 46 вахаш волча гр-на **Мусаев** Махьмада Лаьчас суде деннад гор. Грозне, Даренка улицагlа, № 17 яхаш йола шийн сесаг гр-ка **Мусаева** Абусупьяна Лидия ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Ленински района халкъа суде.

Гор. Грозне, Никитина улицагlа, № 63 вахаш волча гр-на **Бондарь** Иван Григорьевича суде деннад гор. Грозне, Никитина улицагlа, № 63 яхаш йола шийн сесаг гр-на **Бондарь** Нина Ефимовна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Заводской района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктоахама секретара — 2-45-40; партейни вахара, промышленни, юртбоахамаа, культурай, кехатий отделай — 2-25-72; корректорена 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных Фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-40; отдела партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ02689. Заказ № 5048.